

Warrel.

Heeft afscheid nemen zin voor katten ?

Leida Timmer - 2018 | Onderzoek voor Tinley Academie module 6

Heeft afscheid nemen zin voor katten ?

Leida Timmer - 2018 | Onderzoek voor Tinley Academie module 6

Inhoudsopgave

1 Samenvatting	7	5 Conclusie	
2 Inleiding		5.1.A Heeft de mogelijkheid om afscheid te nemen effect op het zoekgedrag van de kat?	25
2.1 Inspiratie	8	5.1.B Is de leeftijd van de kat van invloed?	26
2.2 Kunnen katten rouwen?		5.1.C Is de onderlinge relatie van de katten van invloed?	
2.3 Companion Animal Mourning Project (CAMP)	9	5.1.D Is het geslacht van de kat van invloed?	27
2.4 Fases van rouw		5.1.E Is het aantal jaren dat de katten hebben samengeleefd van invloed?	
2.5 Rouw als respons op separatie	10	5.1.F Leidt een langer stervensproces door bijvoorbeeld ziekte tot een beter besef van de dood dan een acuut sterven door bijvoorbeeld een ongeluk?	28
2.6 Het mysterie van bewust zijn van de dood		5.1.G Is een vreemde geur van het lichaam, zoals bij een dierenarts, van invloed?	
2.7 Oscar de kat	11	5.1.H Is het van invloed dat het dier getuige was van de dood van de ander en/of het grote verwondingen bij de ander kon zien?	29
2.8 De kat en geur		5.2 Heeft afscheid nemen zin voor katten?	30
2.9 Onderzoeksvraag en hypothese	12		
3 Materiaal en methode		6 Discussie	31
3.1 Het ontstaan van de vragenlijst	13	7 Literatuur	32
3.2 Toelichting op de scores - vraag 13	14	8 Bijlagen	
3.3 Toelichting op de scores - vraag 20		8.1 Vragenlijst	33
3.4 Toelichting op de resultaten		8.2 Score lijst	36
4 Resultaten		8.3 Opmerkingen respondenten	37
4.1.A Heeft de mogelijkheid om afscheid te nemen effect op het zoekgedrag van de kat?	15	8.4 Excel sheets	38
4.1.B Is de leeftijd van de kat van invloed?	16	8.5 Companion Animal Response to Loss of an Animal Companion	41
4.1.C Is de onderlinge relatie van de katten van invloed?	18		
4.1.D Is het geslacht van de kat van invloed?	19		
4.1.E Is het aantal jaren dat de katten hebben samengeleefd van invloed?	20		
4.1.F Leidt een langer stervensproces door bijvoorbeeld ziekte tot een beter besef van de dood dan een acuut sterven door bijvoorbeeld een ongeluk?	22		
4.1.G Is een vreemde geur van het lichaam, zoals bij een dierenarts, van invloed?	23		
4.1.H Is het van invloed dat het dier getuige was van de dood van de ander en/of het grote verwondingen bij de ander kon zien?	24		

Copyright © 2018 Leida Timmer, Gieten

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

1 Samenvatting

Dit onderzoek komt voort uit mijn eigen ervaring. Hoe mijn kat Warrel omging met de plotselinge dood van Roetsj. Vanzelfsprekend liet ik hem afscheid nemen van zijn maatje. Naast mij, geloven heel veel mensen dat afscheid nemen zin heeft voor katten. Toch heb ik daar geen onderzoek over kunnen vinden, alleen aannames.

Wat is de zin van het afscheid nemen? Het missen van de metgezel wordt niet minder als de kat afscheid kan nemen, deze komt immers niet terug. En dat is nu juist het punt. Het besef dat de ander niet terug komt.

Rouw bestaat uit 3 fases:

- 1 De kat probeert de missende kat te vinden
- 2 Depressie
- 3 Acceptatie

Een kat die beseft dat zijn metgezel dood is en niet terug komt kan de onrust van het zoeken overslaan.

Het gemis blijft natuurlijk. Dit feit gaf mij een meetinstrument in handen: het zoekgedrag van de kat. Zoeken in de vorm van patrouilleren bleek het meest geschikt te zijn.

Met hulp van een vragenlijst bestaande uit 23 vragen kreeg ik in totaal 130 respondenten. Ik heb de groep die geen afscheid kon nemen vergeleken met de groep die dit wel kon doen.

Duidelijk werd dat van de katten die afscheid kunnen nemen naderhand 26,5% minder zoekt dan bij de katten die dit niet konden doen.

Een aantal factoren bleek hierin van invloed:

- De onderlinge relatie tussen de katten;
- Of de dood volgende op een proces, of dat deze acuut optrad;
- Was de kat aanwezig bij het overlijden en waren er verwondingen zichtbaar bij de ander.

2 Inleiding

2.1. Inspiratie

Roetsj en Warrel kwamen van de opvang SOS voor huisdieren Friesland. Ze waren onderdeel van een grote groep katten waar gedwongen afstand van was gedaan. Kleine Roetsj, 3 jaar oud, was de doldrieste van de twee en zijn beste vriend was de bedeesde Warrel van 1,5 jaar. Warrel trok zich op aan de onverschrokken Roetsj. Samen durfde hij alles.

De dag dat Roetsj doodgereden werd, om drie uur in de middag, zal ik nooit vergeten. Eigenlijk was hij op slag dood. Toch ben ik nog naar de dierenarts gegaan, daar werd het bewaarheid. Thuis heb ik Roetsj in een doos in de woonkamer gelegd zodat Warrel afscheid kon nemen.

Het was vier uur 's middags. Warrel bewoog zich behoedzaam door de kamer naar Roetsj in zijn doos. Hij snuffelde voorzichtig aan het lichaam en ging verder zijn eigen gang in de woonkamer. Meerdere malen kwam hij even terug om te kijken en te snuffelen. In de loop van de avond begon hij de woonkamer te mijden. De hele nacht heb ik Roetsj laten staan en 's ochtend bracht ik hem naar het crematorium. Warrel toonde geen interesse meer.

Waarom besloot Warrel het lichaam van Roetsj te mijden?

2.2 Kunnen katten rouwen?

Rouwen wordt omschreven als een complexe cognitieve, emotionele en fysiologische staat, waarbij veel hersenstructuren en netwerken zijn betrokken, voornamelijk gebieden die zijn geassocieerd met emoties en fysieke pijn (literatuur 26: Freed).

Arnold Plotnick, dierenarts bij Manhattan Cat Specialists, omschrijft rouw als een gevoel van verlies ten gevolge van het plotseling of onverwacht verbreken van een band (literatuur 5).

Britse kattenexpert en schrijfster Sarah Hartwell vult dit aan. Voor mensen is rouw een gevoel dat volgt op een gevoel van verlies na de dood van een geliefd persoon of dier. Katten kunnen ook met anxiety of rouw op de plotselinge afwezigheid van een menselijk of dierlijk maatje reageren in een situatie waar dood geen factor is. Het kan het gevolg zijn van een kind wat op kamers

gaat, een ouder baasje wat naar een verzorgingshuis moet, de vermissing of herplaatsing van een kattenvriendje. Al deze situaties slaan een gat in een kattenleven. In tegenstelling tot mensen begrijpen katten het begrip 'tijdelijk gescheiden zijn' niet (literatuur 10).

Plotnick vervolgt: Hoewel katten worden gezien als afstandelijk en solitair, zijn ze feitelijk sociale dieren, en zijn in staat tot diepe gehechtheid aan mensen en andere dieren. Het spreekt voor zich dat een verbreken van die band leidt tot verdriet.

Wat we tegenwoordig zeker weten is dat dieren emoties hebben (primatoloog Frans de Waal - literatuur 27). Maar of dieren kunnen rouwen is niet wetenschappelijk bewezen. En als dieren kunnen rouwen, weten we niet of dieren de rouw emotioneel gezien hetzelfde beleven als wij.

Wat we wel waarnemen is dat dieren zich anders kunnen gedragen na het overlijden van een dier (of mens) uit de omgeving van dat dier. Het is echter altijd belangrijk om te bedenken dat er ook andere factoren kunnen spelen dan de emotie die bij rouwen optreedt. Wat is de invloed geweest van de dood van de kat op de leefomgeving en de sociale relaties? Een voorbeeld hiervan is de verandering in de sociale structuur van een groep. Ten eerste heerst er verwarring waar de andere kat is gebleven. Afhankelijk van de positie en rol van dit individu in de groep zullen veranderingen bij overgebleven individuen plaatsvinden op zoek naar een nieuwe stabiele structuur. De

territoriums in de huishouding en erbuiten moeten opnieuw verdeeld worden. De overgebleven kat(ten) moet(en) uitvinden of er een risico's aan kleeft dat hij zich in het territorium van de ander begeeft.

Het wegvallen van een soortgenoot kan ook leiden tot een soort "opluchting". Je ziet de kat helemaal opleven nu de pestkop weg is. Hij zoekt de favoriete plekjes van de ander op en eigent zich deze toe.

Een ander voorbeeld is dat een verandering in de dagelijkse routine de kat het gevoel geeft dat de controle en de voorspelbaarheid van de omgeving weg is. De rouwende eigenaar is van slag en knuffelt de kat meer dan normaal. De etenstijden zijn anders en er wordt minder gespeeld. Dit kan leiden tot een gedragsverandering bij het dier als gevolg van stress. Katten zijn hier zeer gevoelig voor.

Ook het rouwende gedrag van een eigenaar kan invloed hebben op het dier en bijvoorbeeld tot aandacht zoekend gedrag leiden (literatuur 5 en 26 - Janneke van der Laan).

2.3 Companion Animal Mourning Project (CAMP)

Warrels gedrag veranderde na het overlijden van Roetsj. Wat ik zag gebeuren staat beschreven in diverse onderzoeken. Aan de basis van al deze onderzoeken staat die van de American Society for the Prevention of Cruelty to Animals - De ASPCA.

Tussen december 1994 en februari 1996 voerde deze organisatie het Companion Animal Mourning Project uit (CAMP), een onderzoek om na te gaan of huisdieren (katten en honden) veranderingen in gedrag lieten zien door de stress van het verlies van hun maatje van dezelfde soort (literatuur 1 en 2 / bijlage 8.5).

Resultaten:

- 46% van de katten aten minder dan gebruikelijk na de dood van een metgezel kat
- Ongeveer 70% toonde een verandering in vocalisatie patroon (ze miauwden vaker of minder dan normaal)
- Meer dan de helft van de katten werd aanhankelijker tegen hun eigenaren
- Veel van de katten sliepen meer en veranderden de locatie waar ze meestal sliepen
- 41% van de katten bezochten de favoriete plekjes van de overledene. Verscheidene eigenaren vertelden dat hun huisdieren de overledenen leken te zoeken, alsof ze niet begrepen wat er gebeurde. Ze gaven de suggestie om het achterblijvende huisdier de kans te geven het lichaam van de overledene te zien. Dit zou de behoefte kunnen verminderen om naar het missende dier te zoeken, omdat de achterblijver zou begrijpen dat de ander dood was.
- 65 procent van de katten in het onderzoek toonde vier of meer gedragsveranderingen na de dood van een mede huisdier. De meeste van deze veranderingen normaliseerden zich weer tussen de 1 en 6 maanden.

2.4 Fases van rouw

Rouw, gezien als emotionele reactie op het gemis van een maatje, kent volgens Vicky Halls, een Britse kattengedragsdeskundige, drie fases (literatuur 4):

- 1 De kat probeert de missende kat te vinden
- 2 Depressie
- 3 Acceptatie

1 De kat probeert de missende kat te vinden:

- Buitensporig vocaliseren;
- Patrouilleren en zoeken.

Dit zoeken is kortdurend

Warrel heeft niet naar Roetsj gezocht. Wel vocaliseerde hij meer. Warrel is een 'praterige' kat. Dat bleef na de dood van Roetsj onveranderd. Ik begon pas een toename te zien toen ik steeds op hem reageerde omdat ik het gevoel had hem te moeten troosten. Onbedoeld bekrachtigde ik zijn aandachtzoekende gedrag.

Waarom zocht Warrel niet?

2 Depressie

- Teruggetrokken / minder actief;
- Verlies van eetlust
(Vooral bij de gevoelige (Oosterse) rassen.
De dierenarts moet soms de eetlust opwekken).

Dit verminderd in de loop van de tijd tot de kat in de derde fase beland.

Het verlies van een maatje veroorzaakt stress en gedragsveranderingen, zoals gezegd bij het CAMP onderzoek. Warrel verloor zijn glans. Hij werd lusteloos, sliep veel en at slecht. Zijn conditie werd steeds slechter. Op een gegeven moment werd deze zo slecht dat het derde ooglid zichtbaar werd. Diverse tests door de dierenarts lieten geen lichamelijke afwijkingen zien. Aan de hand daarvan konden we er van uitgaan dat Warrel leed aan een depressie als gevolg van chronische stress na het overlijden van Roetsj. Met name het verhoogde cortisol gehalte in het bloed draagt bij aan de gevolgen van chronische stress. Het heeft een negatief effect op bijna alle orgaansystemen. Daarnaast geeft het uitputting van de hormoonsystemen met vermoeidheid en depressiviteit als gevolg (Tinley academie - kat module 2).

3 Acceptatie

Periode van overgang. De blijvende veranderingen in het karakter worden zichtbaar.

- Sommige katten worden aanhankelijker en vriendelijker tegen de eigenaar;
- Anderen bloeien op nu de andere (assertieve) kat er niet meer is. Ze zoeken interactie met de eigenaren en nemen veel rituelen en gewoontes van de overleden kat over. Waarvan ik mij afvraag of dit deels opportunisme is en deels anticipatie op de gewoontes van de eigenaren.

Voorheen draaide zijn hele wereld om Roetsj. Als Roetsj bij mij sliep, deed Warrel dit ook. Als Roetsj met mij buiten ging wandelen, dan durfde Warrel dit ook. Als

Roetsj in een boom vloog, klom Warrel er achteraan. Warrel werd aanhankelijker, wilde op schoot, werd mijn schaduw en sliep stijf tegen me aan. Hij werd ook minder zelfverzekerd. Tijdens onze wandelingen buiten was hij schrikachtiger dan ik gewend was.

2.5 Rouw als respons op separatie

Een met CAMP vergelijkbaar onderzoek werd uitgevoerd onder honden en katten in Nieuw-Zeeland. Het ging hierbij om dieren die een goede band hadden. Door de onderzoekers wordt rouw gezien als een biologische respons op separatie. Ze verdeelden rouw in twee fases:

- 1 Verhoogde activiteit in zoeken en vocaliseren
- 2 Verlaagde activiteit en zich terugtrekken (energiebesparend)

De onderzoekers vroegen zich af of het laten zien van het lichaam van het overleden maatje aan het overgebleven dier van invloed was. Er was geen verschil te zien in de gedragsveranderingen tussen dieren die het lichaam wel en niet konden zien (literatuur 3).

Deze bevinding staat haaks op Warrels reactie toen hij afscheid van Roetsj mocht nemen. Waarom besloot Warrel het lichaam van Roetsj te mijden? Waarom sloeg Warrel de fase van het zoeken over? Wist hij dat Roetsj dood was? Wist Warrel wat 'dood' betekend?

2.6 Het mysterie van bewust zijn van de dood

Professor Nicholas Dodman van de afdeling diergedrag van de diergeneeskundige opleiding van Cummings vraagt zich af of het een goed idee om de overblijvende katten het lichaam te laten zien?

Sommige onderzoekers geloven dat een kat de dood waarneemt op de manier van een 2-jarig kind. Dat wil zeggen, ze missen het concept van de dood als een permanente staat. Dodman denkt dat honden en katten de dood echter meer begrijpen dan wij denken. Het afscheid nemen van een overleden metgezel kan de overgebleven katten duidelijk maken waarom hun metgezel er in de toekomst niet meer is.

Diverse mensen melden dat hun katten zijn gestopt met zoeken naar hun afwezige partner nadat ze het lichaam hadden gezien. Dit kan erop wijzen dat katten enig begrip hebben dat iets wat dood is niet weer levend kan worden. Dit kan voortkomen uit het feit dat ze als roofdieren een link leggen met gedode prooi (literatuur 5).

Jane Ehrlich, een kattengedragstherapeut uit Arizona (VS) speculeert of er mogelijk een verschil in geur is van een ziek of stervend dier (literatuur 10).

Deed de veranderende geur van Roetsj Warrel beseffen dat hij dood was?

2.7 Oscar de kat

Oscar was de huiskat in een verzorgings- en revalidatiecentrum waar David Dosa geriatriesch arts was. Oscar leek de dood te kunnen ruiken. Hij hing rond in de gang bij de kamers van bepaalde patiënten en snoof de lucht. Vervolgens koos hij ervoor naar binnen te gaan. Vervolgens sprong hij op bed en snoof opnieuw. Hij pauzeerde vervolgens even om de situatie in zich op te nemen. Draaide twee keer in het rond en ging liggen naast de patiënt. Deze overleed dan binnen een paar uur. Dit gedrag was zo betrouwbaar dat het personeel wist wanneer ze de familie van de patiënten moesten bellen. Dosa schreef hierover een artikel in (literatuur 11) en later schreef hij zelfs een boek.

Andere verzorgingshuizen hebben soortgelijke doodvoorspellende gaven in hun huishond of huiskat gerapporteerd.

In zijn boek geeft Dosa geen wetenschappelijke verklaring voor dit gedrag. Maar hij suggereert dat Oscar - net als honden waarvan bekend is dat ze kanker kunnen ruiken - misschien in staat is om ketonen te ruiken, een biochemische stof dat afgegeven wordt door stervende cellen. Maar wellicht zijn er andere verklaringen zoals een gebrek aan beweging van de zieke mensen, aangeleerd gedrag of een verandering in lichaamstemperatuur (literatuur 15).

2.8 De kat en geur

Deborah L. Wells, een onderzoekster aan de universiteit van Belfast, afdeling diergedrag, heeft het in haar artikel over het vermogen van gezelschapsdieren - met name honden - om bepaalde lichamelijke kwalen bij mensen op te sporen. Het is mogelijk dat de dieren biochemische veranderingen opvangen via de adem of het zweet van mensen. Net als bij feromonen wordt dit door het olfactorisch systeem gedetecteerd. In het geval van epilepsie en diabetes is het ook mogelijk dat het dier reageert op visuele aanwijzingen zoals de gezichtsuitdrukking van de mens, houding of gedrag. Verder zou spierspanning en de frequentie van de ademhaling ook van invloed kunnen zijn (literatuur 19).

Oscar de kat.

De ethologen Turner en Bateson beweren dat het geur (olfactorisch) systeem bij katten zo enorm goed ontwikkeld is dat we er van uit kunnen gaan dat geur een erg belangrijk zintuig is voor katten. Belangrijk voor het opsporen van prooi maar ook voor het opsporen en analyseren van sociale geuren. Hiervoor heeft de kat een extra orgaan, het orgaan van Jacobson. Door middel van flemen leidt hij de lucht via dit orgaan en analyseert de componenten. Deze kunnen in de lucht zweven of vloeibaar zijn.

De communicatie bij katten gaat via geurmarkeringen die soms pas na enkele uren of zelfs dagen geroken werden. Dit stelde ze in staat elkaar te vermijden zodat het niet tot een gevecht kon komen wat potentieel dodelijk kon zijn.

Katten verspreiden geur via urine, uitwerpselen, krabplekken en geurklieren. Het geeft informatie over de kat die de markering heeft gezet door middel van de bepaalde chemische samenstelling die het bevat: een feromoon. Deze informatie kan duidelijkheid geven over de lichamelijke gesteldheid van de kat:

- Hendriksen et al. suggereert dat de urine van kater een accurate graadmeter is van zijn vermogen als jager in het verkrijgen van hoogwaardige prooi dat veel taurine en cysteine bevat. Zahavi & Zahavi zien dit als reclame voor de fitheid van hem als vader van potentiële kittens voor poezen of als concurrent voor andere katers.
- Pageat en Gauthier observeerden het vermijdingsgedrag wanneer katten zweet roken, achtergelaten door voetzooltjes van een bange kat (literatuur 20).

2.9 Onderzoeksvraag en hypothese

Waarom besloot Warrel het lichaam van Roetsj te mijden? Waarom zocht Warrel niet? Deed de veranderende geur van Roetsj hem beseffen dat hij dood was? Mogelijk.

Het zoeken / heen en weer lopen en meer en/of luider vocaliseren duidt op het zoeken naar de vermiste metgezel. Die twee gedragingen kunnen aantonen of een dier alleen het gemis voelt van een metgezel die afwezig is of het besef heeft dat hij dood is en niet terug komt. Ik verwacht dat afscheid nemen dat besef geeft en dus niet zal roepen en zoeken. Natuurlijk blijft het gemis en daardoor het rouwen.

Uit eigen ervaring zeg ik dus 'ja, afscheid nemen heeft zin'. Dit wordt bevestigd door veel katteneigenaren die ik heb gesproken. Toch heb ik geen onderzoeken kunnen vinden die daar informatie over geven. Wel veel aannames in de literatuur. Tijd voor een eigen onderzoek waarbij ik mij, aan de hand van de verzamelde informatie, het volgende afvraag:

Onderzoeksvraag

Heeft afscheid nemen zin voor katten?

Om tot een antwoord te komen moet ik weten in hoeverre bepaalde variabelen op het zoekgedrag van invloed zijn. Daarom gebruik ik deze deelvragen.

Deelvragen

- A Heeft de mogelijkheid om afscheid te nemen effect op het zoekgedrag van de kat?
- B Is de leeftijd van de kat van invloed?
- C Is de onderlinge relatie van de katten van invloed?
- D Is het geslacht van de kat van invloed?
- E Is het aantal jaren dat de katten hebben samengeleefd van invloed?
- F Leidt een langer stervensproces door bijvoorbeeld ziekte tot een beter besef van de dood dan een acuut sterven door bijvoorbeeld een ongeluk?
- G Is een vreemde geur van het lichaam, zoals bij een dierenarts, van invloed?

- H Is het van invloed dat het dier getuige was van de dood van de ander en/of het grote verwondingen bij de ander kon zien?

Hypothese

Ik verwacht dat afscheid nemen zin heeft voor katten omdat de geur van biochemische veranderingen in het lichaam van hun overleden metgezel hen doet beseffen dat de ander dood is en niet terug komt. Daarom zullen deze katten minder zoekgedrag vertonen.

Deelhypotheses

- A Katten die afscheid kunnen nemen zullen minder zoeken.
- B Oudere katten ruiken slechter en beseffen daarom minder goed dat de ander dood is. Daardoor zullen ze meer zoekgedrag laten zien dan jongere katten.
- C Als katten die vriendelijk met elkaar omgaan geen afscheid kunnen nemen zullen ze eerder zoekgedrag vertonen dan katten die elkaar tolereren of vermijden.
- D Katers patrouilleren meer dan poezen. Zowel als ze afscheid genomen hebben en als ze dit niet hebben gedaan. Omdat katers territorialer zijn dan poezen (literatuur 28).
- E Katten uit een sociale eenheid en onderling vriendelijke katten die nog niet zo lang samenleefden met hun metgezel zullen minder zoekgedrag vertonen na het verlies dan katten die langer samenleefden.
- F Hoe langer het proces van overlijden heeft geduurd, des te groter is het besef bij de metgezel dat de ander dood is en niet terug komt. Daardoor zal deze minder zoekgedrag vertonen.
- G Als de overleden kat een vreemde geur heeft zal zijn metgezel minder goed beseffen dat de ander dood is en daardoor meer zoekgedrag laten zien.
- H Het gadeslaan door dieren van het doden van hun maatje of soortgenoten kan extreem verontrustend zijn. Als de overgebleven kat bij de dood van zijn metgezel is of het dier heeft behoorlijke verwondingen opgelopen, dan zal dat invloed hebben op zijn metgezel.

3 Materiaal en methode

3.1 Het ontstaan van de vragenlijst

Vooraf heb ik het onderwerp van mijn onderzoek en de vragen die ik mijzelf stelde gedeeld met docente Eline Teygeler. Aan de hand van ons gesprek heb ik de definitieve onderzoeksvragen met de bijbehorende hypothesen samengesteld.

Vervolgens heb ik een vragenlijst (bijlage 8.1) gemaakt en online gezet via SurveyGizmo. Deze is eerst door een aantal medestudenten ingevuld. Met hun feedback heb ik de definitieve vragenlijst online gezet.

De vragenlijst stond online van 12 oktober tot 3 december 2017 via de volgende kanalen:

- Facebook Leida Timmer (eigen pagina)
- Facebook Katse Praktijken (eigen pagina)
- Website Katse Praktijken (eigen website)
- Facebook Sterkliniek Zuidlaren
- Dierenarts Punte
- SOS voor huisdieren Friesland (opvang)
- Facebook Kattengedragstherapeuten
- Facebook Tinley Module 6
- Facebook Bob the Issuecat and friends
- Forum Kattenplaza.nl

- Forum Dekattensite.nl
- Facebook Helga's Poezenhuis (België)

Op de eerste lijst die ik publiceerde kreeg ik 90 responsen, waarvan 75 bruikbaar waren. De rest was onvolledig ingevuld of voor meerdere katten tegelijkertijd waardoor de informatie verwarrend werd.

De plaatsen waar de lijst online stond werden hoofdzakelijk bekeken door kattenliefhebbers met oog voor de emoties van hun dieren. Het gevolg was dat 58 van de 75 bruikbare responsen katten betrof die door hun eigenaren afscheid konden nemen. Daardoor kreeg ik geen goede afspiegeling tussen de groep die wel en geen afscheid kon nemen.

Vervolgens heb ik de vragenlijst nogmaals online gezet, maar nu met de restrictie dat deze alleen ingevuld mocht worden voor katten die GEEN afscheid konden nemen. Op deze lijst kreeg ik 64 responsen, waarvan 55 bruikbaar. 53 daarvan betrof katten die geen afscheid konden nemen.

In totaal kreeg ik 130 bruikbare responsen. Waarvan 60 katten afscheid konden nemen en 70 niet. Een betere afspiegeling tussen beide groepen.

Voor sommige vragen heb ik de antwoorden omgezet naar scores zodat ik de informatie beter in Excel kon verwerken (bijlage 8.2).

3.2 Toelichting op de scores - vraag 13

De relatie tussen de katten heb ik zelf geïnterpreteerd aan de hand van de responsen. Dit heb ik gedaan omdat niet alle eigenaren de relatie tussen hun katten goed kunnen inschatten. Daarom heb ik geen vragen over subtiele onderlinge signalen gesteld zoals staren, stoppen met spelen als de andere kat binnenkomt of met een boogje om elkaar heenlopen. Samen spelen heb ik ook niet genoemd omdat dit verward kan worden met agressief gedrag zoals het opjagen van de ander (literatuur 16).

Een verdeling in twee groepen vond ik te zwart-wit. Met name de groep katten die een sociale eenheid vormt wil ik apart belichten omdat ik geloof dat voor hen de dood van een metgezel de meeste impact heeft. Daarom heb ik een verdeling van vier groepen gemaakt. Bepaalde gedragingen overlappen elkaar omdat ze binnen twee groepen vallen. Deze heb ik hieronder blauw gemaakt. De scores zijn als volgt tot stand gekomen:

Katten met een sociale relatie:

1 Sociale eenheid

- Ze slapen vaak met hun lichamen tegen elkaar
- Ze likten elkaar
- Ze gaven elkaar kopjes en/of in het voorbijlopen streken ze met hun lichamen tegen elkaar
- Ze liepen doorgaans op elkaar af met de staarten in de lucht gestoken
- Ze zaten of lagen vaak dicht bij elkaar (binnen 1 meter afstand)
- Ze waren geregeld in elkaar buurt maar gingen hun eigen gang

2 Onderling vriendelijk

- Ze gaven elkaar kopjes en/of in het voorbijlopen streken ze met hun lichamen tegen elkaar
- Ze liepen doorgaans op elkaar af met de staarten in de lucht gestoken
- Ze zaten of lagen vaak dicht bij elkaar (binnen 1 meter afstand)
- Ze waren geregeld in elkaar buurt maar gingen hun eigen gang

Katten die elkaar alleen maar dulden:

3 Tolerante katten

- Ze zaten of lagen vaak dicht bij elkaar (binnen 1 meter afstand)
- Ze waren geregeld in elkaar buurt maar gingen hun eigen gang

4 Mijdend / vijandig

- Ze waren niet vaak in elkaars buurt te vinden
- Ze bliezen of gromden af en toe tegen elkaar
- Ze vochten af en toe waarbij geblazen of gegromd werd

3.3 Toelichting op de scores - vraag 20

Deze vraag gaat over de manier van afscheid nemen. Was de kat zich bewust van het lichaam en kwam hij dichtbij kijken. De scores zijn als volgt tot stand gekomen:

1 Bewust - dichtbij

- Mijn kat liet het lichaam nagenoeg niet alleen
- Mijn kat kwam snuffelen aan het lichaam
- Mijn kat kwam kijken bij het lichaam (binnen 1 meter afstand)

2 Bewust - op afstand

- Mijn kat hield afstand maar was zich wel bewust van het lichaam

3 Negeerde lichaam

- Mijn kat ging zijn eigen gang en hield zich niet bezig met het lichaam
- Anders (zie volgende vraag)

3.4 Toelichting op de resultaten

Om mijn onderzoeksvraag te staven, 'heeft afscheid nemen zin voor katten', had ik een meetinstrument nodig. Ik moest bewijzen dat katten die afscheid konden nemen beseft krijgen van de dood van de ander. Dit vertaalt zich in minder zoeken naar de overleden metgezel.

Hiervoor heb ik twee soorten zoekgedrag gemeten, namelijk meer en/of luider miauwen. Dit benoem ik als 'roepen'. En onrust in de vorm van toename in patrouilleren /zoeken. Dit benoem ik als 'patrouilleren'.

Geschrapte deelvraag

Ik was nieuwsgierig of het ras van de kat eventueel van invloed zou zijn op de resultaten. Maar de responsen die ik kreeg betroffen 80% rasloze dieren en de 20% die overbleven waren verdeeld over 14 andere rassen. Omdat ik zo geen duidelijke meting kon krijgen heb ik het ras niet meegenomen in de resultaten.

4 Resultaten

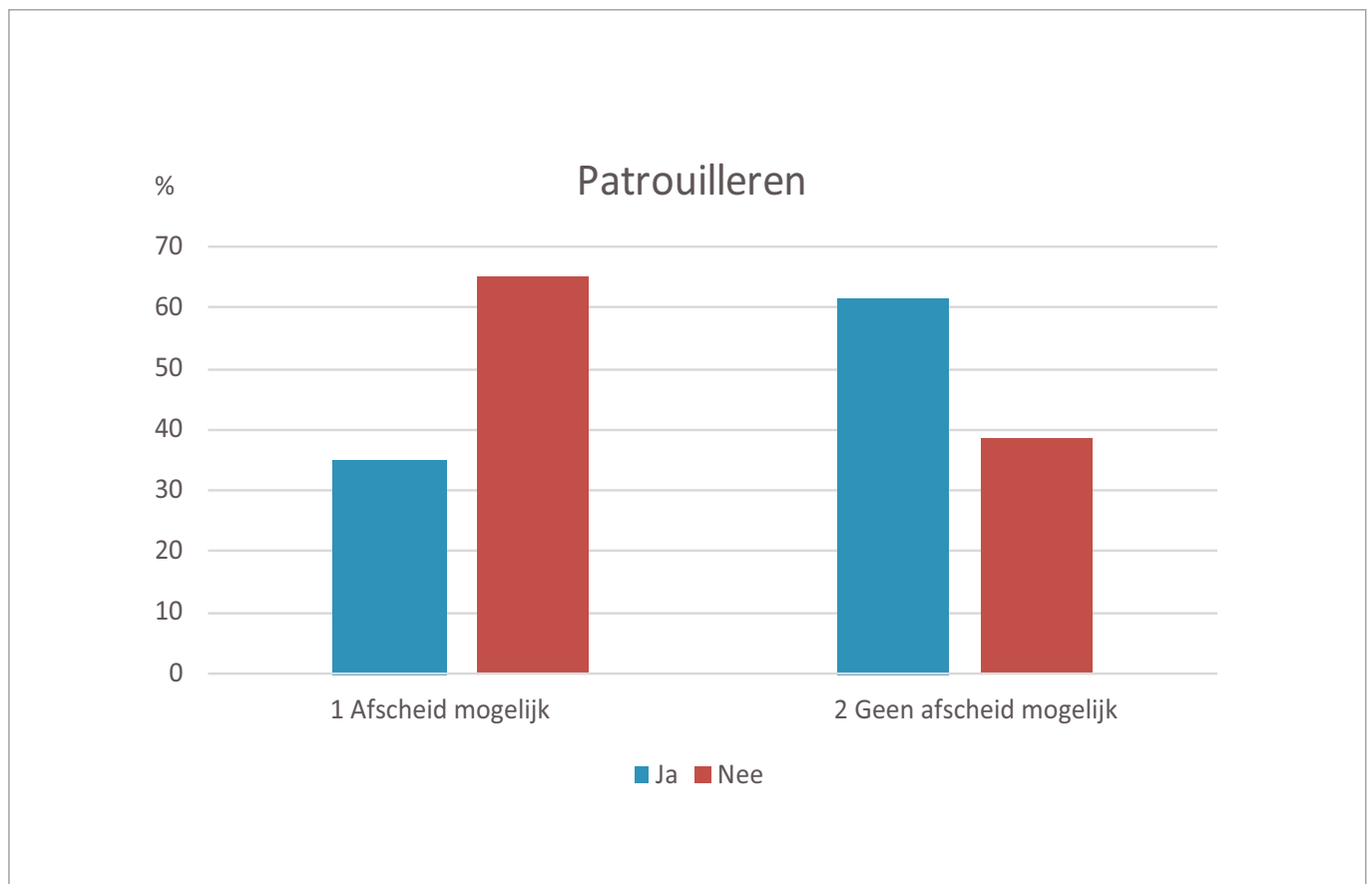
4.1.A: Heeft de mogelijkheid om afscheid te nemen effect op het zoekgedrag van de kat?

Roepen 128 katten = 100% (2 onbekend) 29,0%: Ja (37) 71,0%: Nee (91)	
1 Afscheid mogelijk 46,2 % (60 katten)	2 Geen afscheid 53,8 % (70 katten)
Roepen 60 katten = 100% 28,3%: Ja (17) 71,7%: Nee (43)	Roepen 68 katten = 100% (2 onbekend) 29,4%: Ja (20) 70,6%: Nee (48)

A1

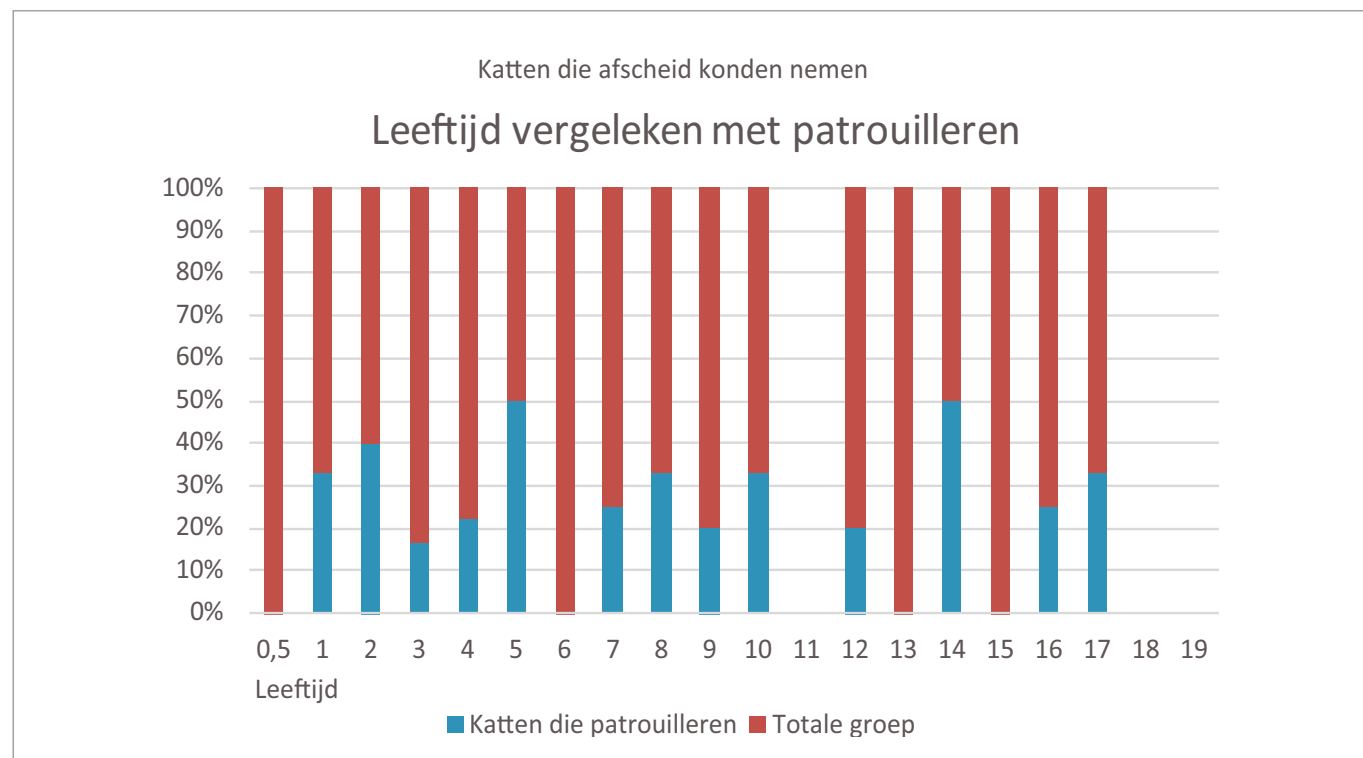
Patrouilleren? 125 katten = 100% (5 onbekend) 48,8%: Ja (61) 51,2%: Nee (64)	
1 Afscheid mogelijk 46,2 % (60 katten)	2 Geen afscheid 53,8 % (70 katten)
Patrouilleren 60 katten = 100% 35,0%: Ja (21) 65,0%: Nee (39)	Patrouilleren 65 katten = 100% (5 onbekend) 61,5%: Ja (40) 38,5%: Nee (25)

A2

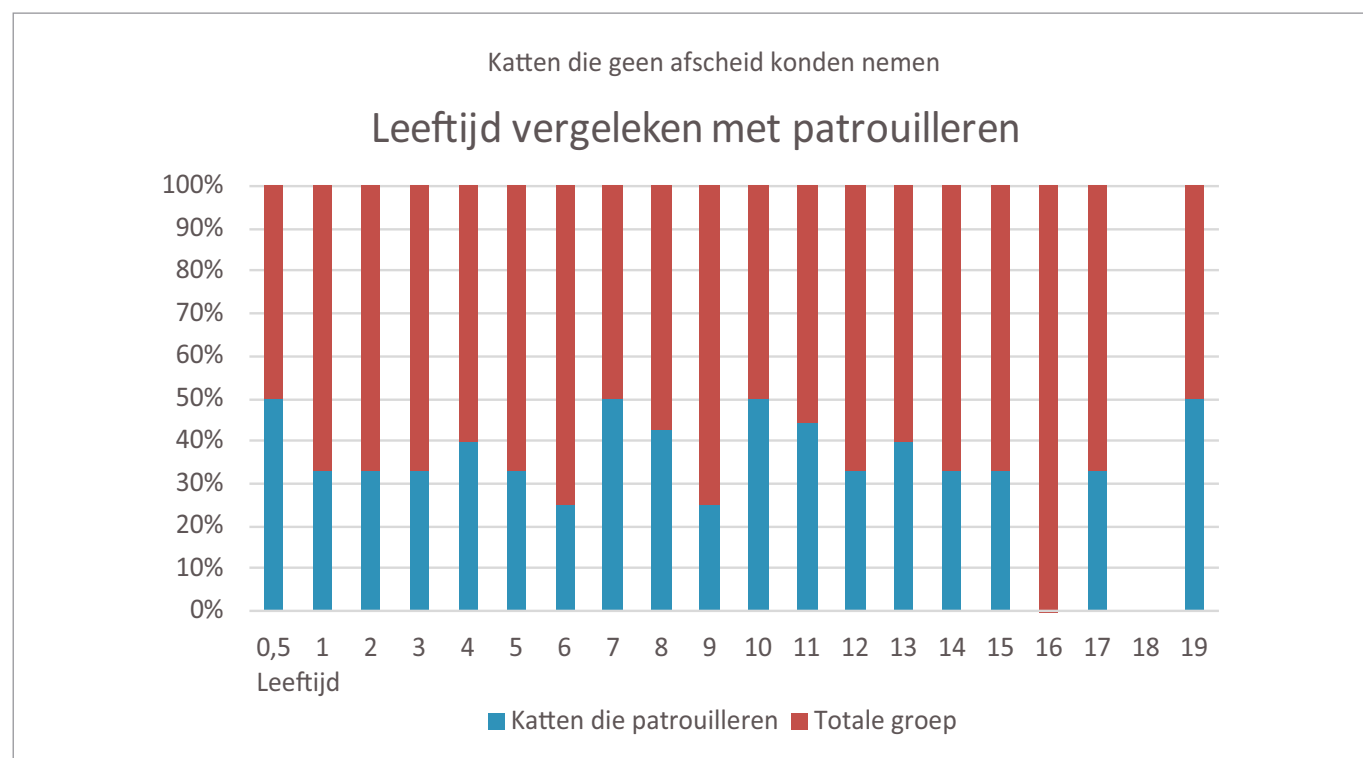

A3

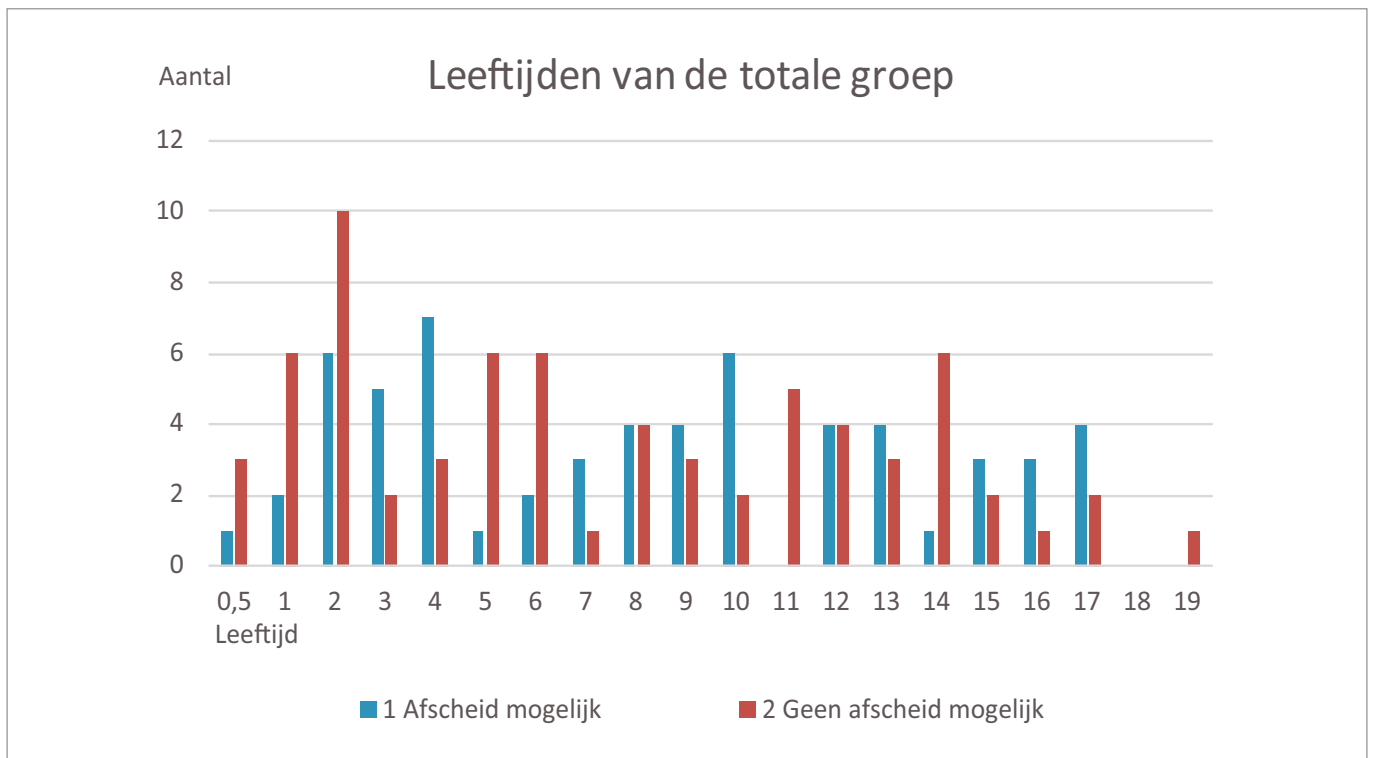
4.1.B Is de leeftijd van de kat van invloed?

B1

B2

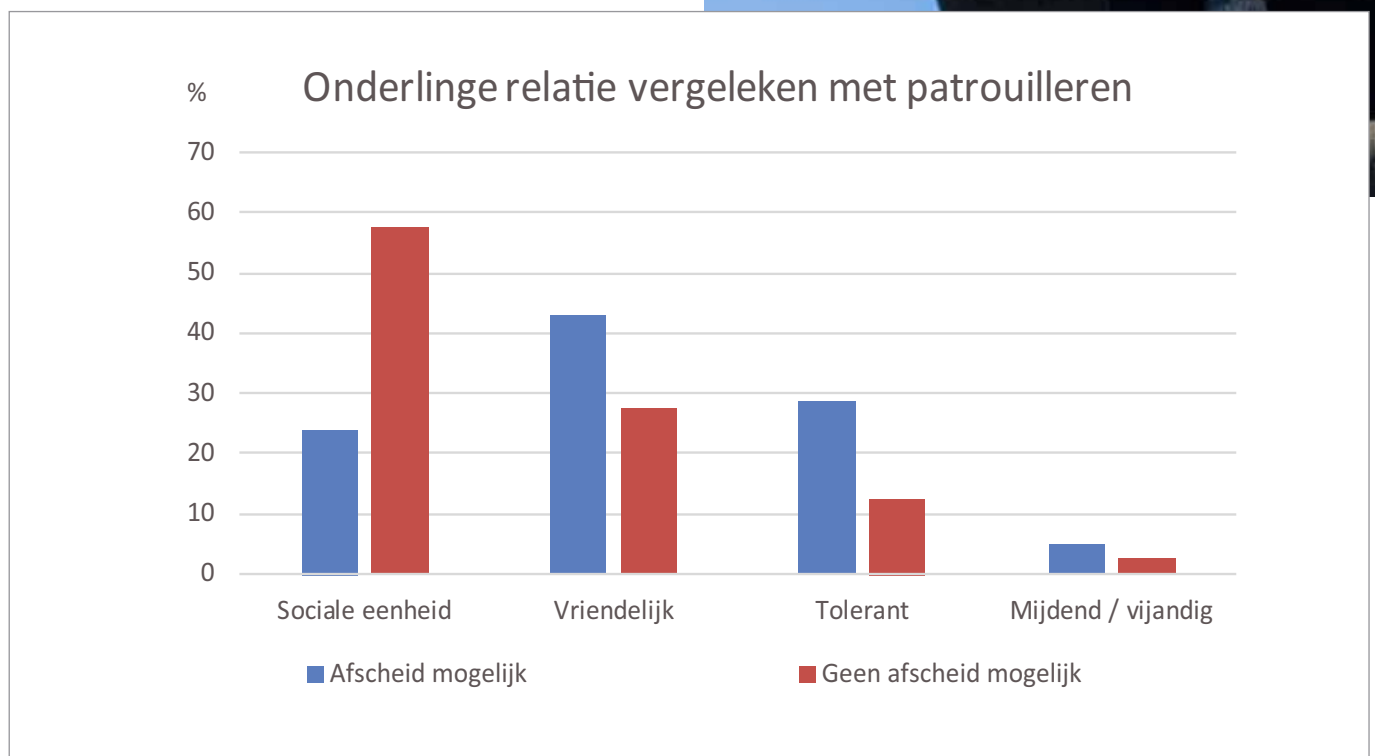
B3

4.1.C Is de onderlinge relatie van de katten van invloed?

1 Afscheid mogelijk	2 Geen afscheid
Patrouilleren vergeleken met de onderlinge relatie 21 katten = 100% 23,8%: Soc. eenheid (5) 42,9%: Vriendelijk (9) 28,6%: Tolerant (6) 4,8%: Mijddend / vijandig (1)	Patrouilleren vergeleken met de onderlinge relatie 40 katten = 100% 57,5%: Soc. eenheid (23) 27,5%: Vriendelijk (11) 12,5%: Tolerant (5) 2,5%: Mijddend / vijandig (1 kat)

C1

C2

4.1.D Is het geslacht van de kat van invloed?

Geslacht

130 katten = 100%

43,8%: Kater (57)

56,2%: Poes (73)

Kater

43,8% (57 katten)

Poes

56,2 % (73 katten)

Gecastreerd?

57 katten = 100%

98,2%: Ja (56)

1,8%: Nee (1)

Gecastreerd?

73 katten = 100%

94,5%: Ja (69)

5,5%: Nee (4)

D1

1 Afscheid mogelijk

46,2 % (60 katten)

Patrouilleren

60 katten = 100%

35,0%: Ja (21)

65,0%: Nee (39)

2 Geen afscheid

53,8 % (70 katten)

Patrouilleren

65 katten = 100%

5 katten onbekend

61,5%: Ja (40)

38,5%: Nee (25)

**Patrouilleren
vergeleken met
het geslacht**

21 katten = 100%

66,7%: Katers (14)

33,3%: Poezen (7)

**Patrouilleren
vergeleken met
het geslacht**

40 katten = 100%

32,5%: Katers (13)

67,5%: Poezen (27)

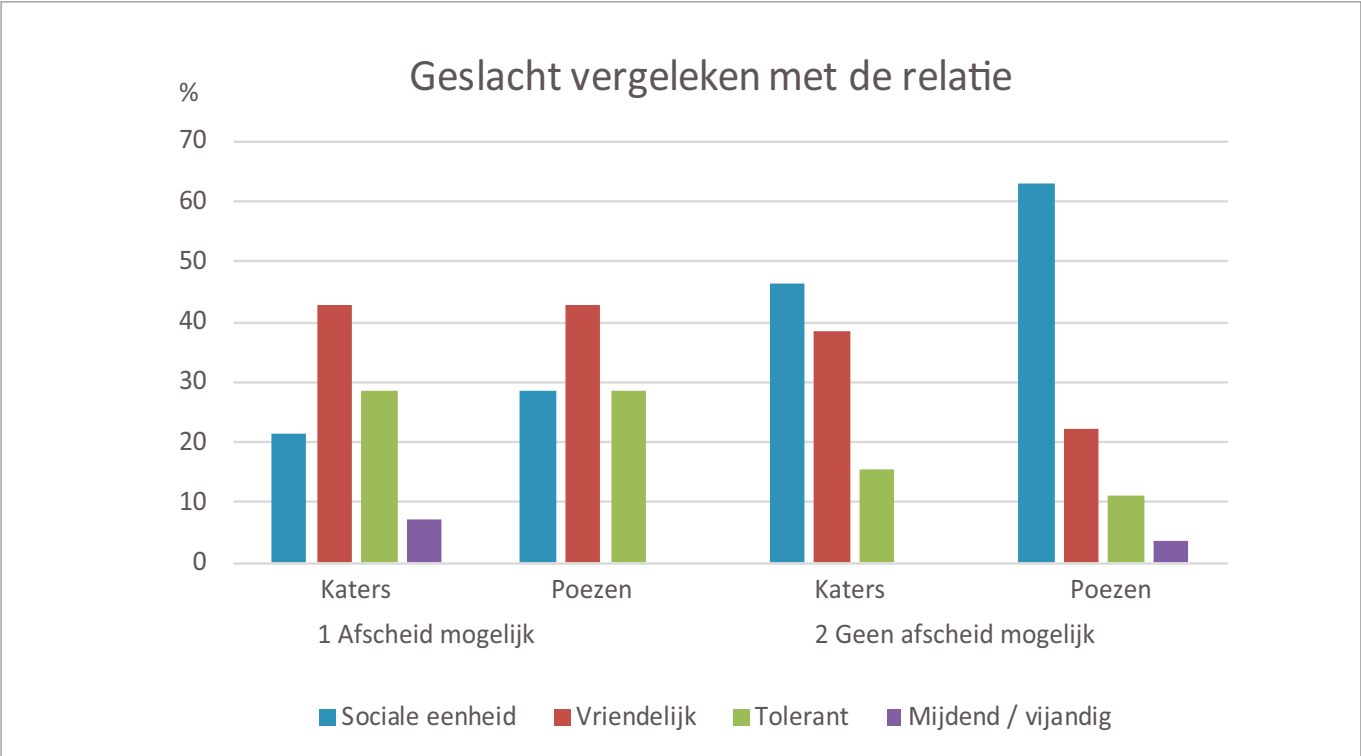
D2

**1 Afscheid mogelijk
katers****Patrouilleren
vergeleken met de
onderlinge relatie**
14 katten = 100%21,4%: Soc. eenheid (3)
42,9%: Vriendelijk (6)
28,6%: Tolerant (4)
7,1%: Mijdend /
vijandig (1)**2 Geen afscheid mogelijk
katers****Patrouilleren
vergeleken met de
onderlinge relatie**
13 katten = 100%46,2%: Soc. eenheid (6)
38,5%: Vriendelijk (5)
15,4%: Tolerant (2)
%: Mijdend /
vijandig (0)

D3

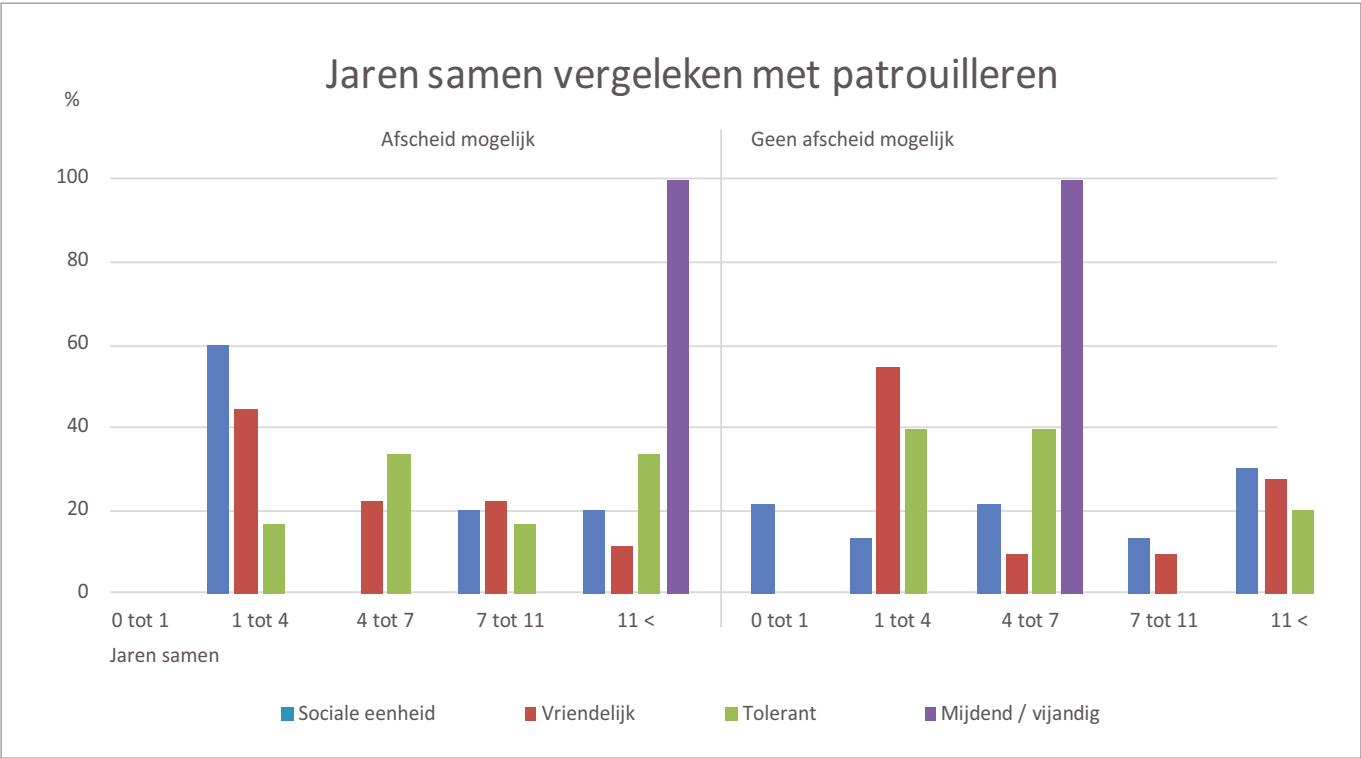
**1 Afscheid mogelijk
poezen****Patrouilleren
vergeleken met de
onderlinge relatie**
7 katten = 100%28,6%: Soc. eenheid (2)
42,9%: Vriendelijk (3)
28,6%: Tolerant (2)
%: Mijdend /
vijandig (0)**2 Geen afscheid mogelijk
poezen****Patrouilleren
vergeleken met de
onderlinge relatie**
27 katten = 100%63,0%: Soc. eenheid (6)
22,2%: Vriendelijk (5)
11,1%: Tolerant (2)
3,7%: Mijdend /
vijandig (0)

D4

D5

4.1.E Is het aantal jaren dat de katten hebben samengeleefd van invloed?

De beide staven bij vijandig zijn niet representatief omdat het maar 1 kat betreft.

E1

1 Afscheid mogelijk	2 Geen afscheid
Patrouilleren vergeleken met de jaren samen 21 katten = 100% %: 0 tot 1 (0) 38,1%: 1 tot 4 (8) 19,0%: 4 tot 7 (4) 19,0%: 7 tot 11 (4) 23,8%: 11 < (5)	Patrouilleren vergeleken met de jaren samen 40 katten = 100% 12,5%: 0 tot 1 (5) 27,5%: 1 tot 4 (11) 22,5%: 4 tot 7 (9) 10,0%: 7 tot 11 (4) 27,5%: 11 < (11)

E2

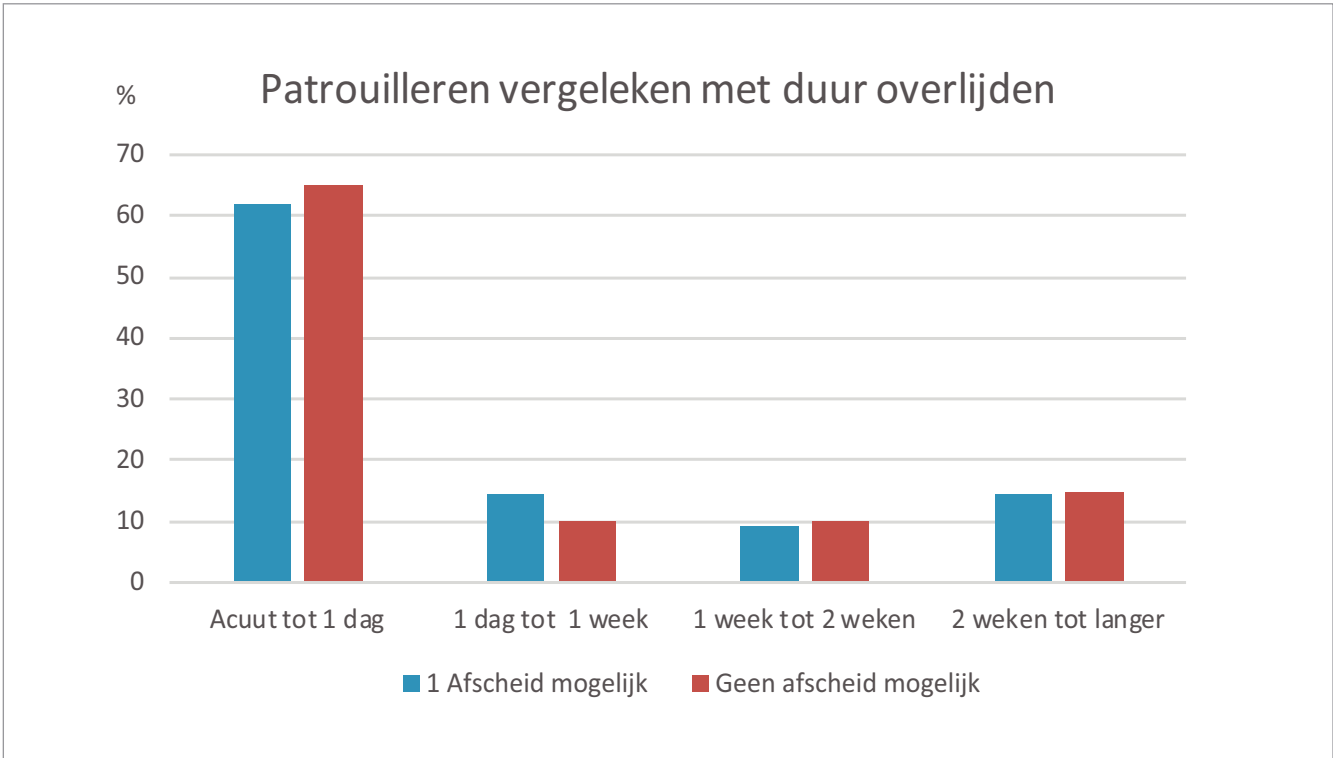
1 Afscheid mogelijk	2 Geen afscheid
Sociale eenheid 5 katten = 100% %: 0 tot 1 (0) 60,0%: 1 tot 4 (3) %: 4 tot 7 (0) 20,0%: 7 tot 11 (1) 20,0%: 11 < (1)	Sociale eenheid 23 katten = 100% 21,7%: 0 tot 1 (5) 13,0%: 1 tot 4 (3) 21,7%: 4 tot 7 (5) 13,0%: 7 tot 11 (3) 30,4%: 11 < (7)
Vriendelijk 9 katten = 100% %: 0 tot 1 (0) 44,4%: 1 tot 4 (4) 22,2%: 4 tot 7 (2) 22,2%: 7 tot 11 (2) 11,1%: 11 < (1)	Vriendelijk 11 katten = 100% %: 0 tot 1 (0) 54,5%: 1 tot 4 (6) 9,1%: 4 tot 7 (1) 9,1%: 7 tot 11 (1) 27,3%: 11 < (3)

E3

1 Afscheid mogelijk	2 Geen afscheid
Tolerant 6 katten = 100% %: 0 tot 1 (0) 16,7%: 1 tot 4 (1) 33,3%: 4 tot 7 (2) 16,7%: 7 tot 11 (1) 33,3%: 11 < (2)	Tolerant 5 katten = 100% %: 0 tot 1 (0) 40,0%: 1 tot 4 (2) 40,0%: 4 tot 7 (2) %: 7 tot 11 (0) 20,0%: 11 < (1)
Mijdend / vijandig 1 kat = 100% %: 0 tot 1 (0) %: 1 tot 4 (0) %: 4 tot 7 (0) %: 7 tot 11 (0) 100%: 11 < (1)	Mijdend / vijandig 1 kat = 100% %: 0 tot 1 (0) %: 1 tot 4 (0) 100%: 4 tot 7 (1) %: 7 tot 11 (0) %: 11 < (0)

E4

4.1.F Leidt een langer stervensproces door bijvoorbeeld ziekte tot een beter besef van de dood dan een acuut sterven door bijvoorbeeld een ongeluk?

<table><tr><th>1 Afscheid mogelijk 46,2 % (60 katten)</th><th>2 Geen afscheid 53,8 % (70 katten)</th></tr><tr><td>Patrouilleren 60 katten = 100%</td><td>Patrouilleren 65 katten = 100% (5 onbekend)</td></tr><tr><td>35,0%: Ja (21) 65,0%: Nee (39)</td><td>61,5%: Ja (40) 38,5%: Nee (25)</td></tr><tr><td>Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Ja: 21 katten = 100%</td><td>Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Ja: 40 katten = 100%</td></tr><tr><td>61,9%: Acuut - 1 dag (13) 14,3%: 1 dag - 1 wk (3) 9,5%: 1 wk - 2 wk (2) 14,3%: 2 wk < (3)</td><td>65,0%: Acuut - 1 dag (26) 10,0%: 1 dag - 1 wk (4) 10,0%: 1 wk - 2 wk (4) 15,0%: wk < (6)</td></tr><tr><td>Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Nee: 39 katten = 100%</td><td>Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Nee: 25 katten = 100%</td></tr><tr><td>31,0%: Acuut - 1 dag (12) 10,0%: 1 dag - 1 wk (4) 5,0%: 1 wk - 2 wk (2) 54,0%: 2 wk < (21)</td><td>40,0%: Acuut - 1 dag (10) 32,0%: 1 dag - 1 wk (8) %: 1 wk - 2 wk (0) 28,0%: wk < (7)</td></tr></table>	1 Afscheid mogelijk 46,2 % (60 katten)	2 Geen afscheid 53,8 % (70 katten)	Patrouilleren 60 katten = 100%	Patrouilleren 65 katten = 100% (5 onbekend)	35,0%: Ja (21) 65,0%: Nee (39)	61,5%: Ja (40) 38,5%: Nee (25)	Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Ja: 21 katten = 100%	Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Ja: 40 katten = 100%	61,9%: Acuut - 1 dag (13) 14,3%: 1 dag - 1 wk (3) 9,5%: 1 wk - 2 wk (2) 14,3%: 2 wk < (3)	65,0%: Acuut - 1 dag (26) 10,0%: 1 dag - 1 wk (4) 10,0%: 1 wk - 2 wk (4) 15,0%: wk < (6)	Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Nee: 39 katten = 100%	Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Nee: 25 katten = 100%	31,0%: Acuut - 1 dag (12) 10,0%: 1 dag - 1 wk (4) 5,0%: 1 wk - 2 wk (2) 54,0%: 2 wk < (21)	40,0%: Acuut - 1 dag (10) 32,0%: 1 dag - 1 wk (8) %: 1 wk - 2 wk (0) 28,0%: wk < (7)	
1 Afscheid mogelijk 46,2 % (60 katten)	2 Geen afscheid 53,8 % (70 katten)														
Patrouilleren 60 katten = 100%	Patrouilleren 65 katten = 100% (5 onbekend)														
35,0%: Ja (21) 65,0%: Nee (39)	61,5%: Ja (40) 38,5%: Nee (25)														
Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Ja: 21 katten = 100%	Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Ja: 40 katten = 100%														
61,9%: Acuut - 1 dag (13) 14,3%: 1 dag - 1 wk (3) 9,5%: 1 wk - 2 wk (2) 14,3%: 2 wk < (3)	65,0%: Acuut - 1 dag (26) 10,0%: 1 dag - 1 wk (4) 10,0%: 1 wk - 2 wk (4) 15,0%: wk < (6)														
Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Nee: 39 katten = 100%	Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces Nee: 25 katten = 100%														
31,0%: Acuut - 1 dag (12) 10,0%: 1 dag - 1 wk (4) 5,0%: 1 wk - 2 wk (2) 54,0%: 2 wk < (21)	40,0%: Acuut - 1 dag (10) 32,0%: 1 dag - 1 wk (8) %: 1 wk - 2 wk (0) 28,0%: wk < (7)														

4.1.G Is een vreemde geur van het lichaam, zoals bij een dierenarts, van invloed?

Afscheid mogelijk 46,2 % (60 katten)	
59 katten = 100% (1 kat onbekend)	
1 In of om huis overleden 44,1 % (26 katten)	2 Bij dierenarts overleden 55,9 % (33 katten)
Euthanasie? 26 katten = 100%	
30,8%: Ja (8) 69,2%: Nee (18)	
1 In of om huis overleden zonder dierenarts / euth. 69,2 % (18 katten)	2 Bij dierenarts overleden 55,9 % (33 katten)
Patrouilleren 18 katten = 100%	Patrouilleren 33 katten = 100%
50,0%: Ja (9) 50,0%: Nee (9)	33,3%: Ja (11) 66,7%: Nee (22)

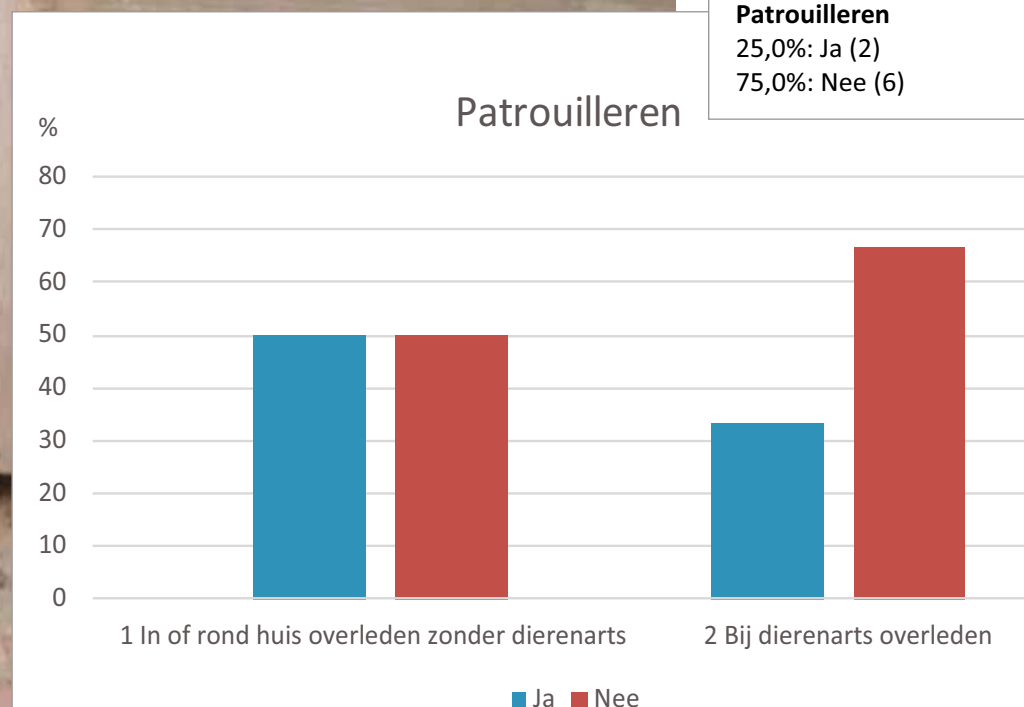
G1

Afscheid mogelijk 46,2 % (60 katten)	
59 katten = 100% (1 kat onbekend)	
1 In of om huis overleden zonder dierenarts 69,2 % (18)	2 Bij dierenarts overleden 55,9 % (33)
Manier van afscheid 15 katten = 100% (3 kat onbekend)	Manier van afscheid 32 katten = 100% (1 kat onbekend)
93,3%: Bewust / dichtbij (8) %: Bewust / op afstand (0) 6,7%: Negeerden het lichaam (1)	75,0%: Bewust / dichtbij (24) 18,8%: Bewust / op afstand (6) 6,3%: Negeerden het lichaam (2)
Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces 18 katten = 100%	Patrouilleren vergeleken met acuut overlijden of proces 32 katten = 100%
83,3%: Acuut - 1 dag (15) 11,1%: 1 dag - 1 wk (2) %: 1 wk - 2 wk (0) 5,6%: 2 wk < (1)	27,3%: Acuut - 1 dag (9) 15,2%: 1 dag - 1 wk (5) 9,1%: 1 wk - 2 wk (3) 48,5%: 2 wk < (16)

G2

1 In of om huis overleden 44,1 % (26 katten)	2 Bij dierenarts overleden 55,9 % (33 katten)
Geëuthanaseerd: 8 katten = 100%	Geëuthanaseerd: 29 katten = 100%
Patrouilleren 25,0%: Ja (2) 75,0%: Nee (6)	Patrouilleren 27,6%: Ja (8) 72,4%: Nee (21)

G3

G4

1 Afscheid mogelijk 46,2 % (60 katten)	2 Geen afscheid 53,8 % (70 katten)
Patrouilleren 60 katten = 100% 35,0%: Ja (21) 65,0%: Nee (39)	Patrouilleren 65 katten = 100% 5 katten onbekend 61,5%: Ja (40) 38,5%: Nee (25)
Manier van afscheid 56 katten = 100% (4 katten onbekend) 73,0%: Bewust / dichtbij (41) 13,0%: Bewust / op afstand (7) 14,0%: Negeerden het lichaam (8)	N.V.T.

H1

Aanwezig bij overlijden 56 katten = 100% 4 katten onbekend 30,0%: Ja (17) 70,0%: Nee (39)	Aanwezig bij overlijden 66 katten = 100% 4 katten onbekend 8,0%: Ja (5) 92,0%: Nee (61)
Aanwezig bij overlijden Patrouilleren 17 katten = 100% 41%: Ja (7) 59%: Nee (10)	Aanwezig bij overlijden Patrouilleren 5 katten = 100% 100%: Ja (5) %: Nee (0)
Manier van afscheid 16 katten = 100% (1 kat onbekend) 69,0%: Bewust / dichtbij (11) 6,0%: Bewust / op afstand (1) 25,0%: Negeerden het lichaam (4)	N.V.T.
Acuut overlijden/proces 17 katten = 100% 47,0%: Acuut - 1 dag (8) 12,0%: 1 dag - 1 wk (2) 6,0%: 1 wk - 2 wk (1) 35,0%: 2 wk < (6)	Acuut overlijden/proces 5 katten = 100% 80,0%: Acuut - 1 dag (4) %: 1 dag - 1 wk (0) %: 1 wk - 2 wk (0) 20,0%: 2 wk < (1)

H2

4.1.H Is het van invloed dat het dier getuige was van de dood van de ander en/of het grote verwondingen bij de ander kon zien?

1 Afscheid mogelijk 46,2 % (60 katten)	2 Geen afscheid / aanwezig bij overlijden 0,8 % (5 katten)
Zichtbare of bloedende verwondingen 58 katten = 100% 2 onbekend 19,0%: Ja (11) 81,0%: Nee (47)	Zichtbare of bloedende verwondingen / Aanwezig bij overlijden 4 katten = 100% 1 kat onbekend 0%: Ja (0) 100%: Nee (4)
Verwondingen Patrouilleren 11 katten = 100% 55,0%: Ja (6) 45,0%: Nee (5)	N.V.T.
Manier van afscheid 10 katten = 100% (1 kat onbekend) 80,0%: Bewust / dichtbij (8) 20,0%: Bewust / op afstand (2) %: Negeerden het lichaam (0)	N.V.T.
Acuut overlijden/proces 11 katten = 100% 73,0%: Acuut - 1 dag (8) 18,0%: 1 dag - 1 wk (2) %: 1 wk - 2 wk (0) 9,0%: 2 wk < (1)	N.V.T.

H3

5 Conclusie

5.1.A: Heeft de mogelijkheid om afscheid te nemen effect op het zoekgedrag van de kat?

Deelhypothese A:

Katten die afscheid kunnen nemen zullen minder zoeken.

Het CAMP onderzoek laat zien dat 50% van de katten meer vocaliseert (roept). In dit onderzoek zijn de percentages beduidend lager. Van de gehele groep katten roept maar 29,0%. Die heb ik verdeeld in twee groepen:

1. Afscheid mogelijk:

28,3% roept, vergeleken met de gehele groep is dit 0,7% minder.

2. Geen afscheid mogelijk:

29,4% roept, vergeleken met de gehele groep is dit 0,4% meer.

In groep 1 is het percentage van katten dat roept maar 1,1% hoger dan in groep 2. Het verschil is zo klein dat ik hieraan niet de conclusie mag verbinden dat katten die geen afscheid konden nemen meer roepen naar de ander en dus minder besef hebben van de dood van hun maatje, dan katten die wel afscheid konden nemen. Het merendeel van de katten, zo'n 70%, roept helemaal niet.

Mijn deelhypothese wordt hierdoor niet bevestigd. Maar is het meten van roepen wel geschikt om mijn

hypothese bevestigd te zien? Mogelijk roepen katten niet om hun vermiste metgezel te vinden omdat katten onderling weinig tot niet communiceren door middel van miauwen. Het miauwen is eerder aandachtzoekend gedrag naar de mensen, afhankelijk van het karakter van de kat en de reactie van de mensen. Roepen lijkt bij nader inzien geen geschikt meetinstrument, dit in tegenstelling tot patrouilleren:

Van de gehele groep katten patrouilleert 48,8%.

1. Afscheid mogelijk:

35% patrouilleert, vergeleken met de gehele groep is dit 13,8% minder.

2. Geen afscheid mogelijk:

61,5 % patrouilleert, vergeleken met de gehele groep ligt het percentage 12,7% meer.

Het aantal katten dat patrouilleert is in de groep die afscheid kon nemen 26,5% lager dan bij katten die dit niet konden doen.

Hieruit concludeer ik dat een kat die afscheid kon nemen meer kans heeft om te beseffen dat de ander dood is en niet terug komt, en vertoont daardoor dus minder zoekgedrag.

Deze deelhypothese is bevestigd.

5.1.B Is de leeftijd van de kat van invloed?

Deelhypothese B:

Oudere katten ruiken slechter en beseffen daarom mogelijk minder goed dat de ander dood is. Daardoor zullen ze meer zoekgedrag laten zien dan jongere katten.

Het aantal katten dat patrouilleert stijgt niet per se bij het stijgen van de leeftijd. In de grafiek toont het zich

als een golvende beweging door de jaren heen. Het slechter worden van de reuk op de oude dag lijkt geen invloed te hebben. Oudere katten patrouilleren niet meer, dat lijkt dus niet aan leeftijd verbonden te zijn.

Deze deelhypothese is niet bevestigd.

5.1.C Is de onderlinge relatie van de katten van invloed?

Deelhypothese C:

Als katten die vriendelijk met elkaar omgaan geen afscheid kunnen nemen zullen ze eerder zoekgedrag vertonen dan katten die elkaar tolereren of vermijden.

Katten uit een 'sociale eenheid' en 'vriendelijk', benoem ik als katten die vriendelijk met elkaar omgaan.

Ik heb gekeken naar katten die meer zoekgedrag vertoonden in de vorm van patrouilleren. Deze heb ik verdeeld in twee groepen:

1. Afscheid mogelijk:

66,7% gaat vriendelijk met elkaar om. Waarvan 23,8% uit een sociale eenheid en 42,9% vriendelijk.

2. Geen afscheid mogelijk:

85% gaat vriendelijk met elkaar om. Waarvan 57,5% uit een sociale eenheid en 27,5% vriendelijk.

In beide groepen katten is het percentage dat vriendelijk met elkaar omging groter dan de groepen die elkaar tolereerden of meden. Katten die elkaar mogen, missen elkaar blijkbaar sneller en gaan de ander zoeken.

Niet bevriende dieren die patrouilleren zullen dit mogelijk doen om zich er van te vergewissen dat de ander echt weg is en niet terug komt. Of om het eigen territorium veilig te stellen nu de ander er niet meer is.

Bij de groep die geen afscheid kon nemen is dit percentage naar verhouding nog groter. In vergelijking tot de groep die wel afscheid kon nemen is dit 18,7% meer omdat deze katten het besef niet hebben dat de ander dood is. Dit is in de lijn van deelhypothese A. Het is opvallend dat bij katten die geen afscheid konden

nemen het percentage katten uit een sociale eenheid dat patrouilleert behoorlijk groter is dan bij de katten die wel afscheid konden nemen, namelijk 33,7%.

Mogelijk omdat voor deze katten het nemen van afscheid het belangrijkste is.

De uitkomst toont aan dat de behoefte om te zoeken naar de andere kat verband houdt met de onderlinge relatie tussen katten.

Deze deelhypothese is bevestigd.

5.1.D Is het geslacht van de kat van invloed?

Deelhypothese D:

Katers patrouilleren meer dan poezen. Zowel als ze afscheid genomen hebben en als ze dit niet hebben gedaan. Omdat katers territorialer zijn dan poezen.

De gehele groep katten bestaat 43,8 % katers, waarvan 98,2% gecastreerd. En 56,2% uit poezen, waarvan 94,5% gecastreerd.

Zoals benoemd bij deelhypothese A patrouilleert 48,8% van de gehele groep katten na het overlijden van hun metgezel. Deze groep heb ik verdeeld in twee groepen:

1. Afscheid mogelijk:

35% van de katten patrouilleert, waarvan 66,7% kater en 33,3% poes.

Dit bevestigt mijn hypothese. Het percentage katers is nagenoeg twee keer dat van het aantal poezen.

2. Geen afscheid mogelijk:

61,5% van de katten patrouilleert, waarvan 32,5% kater en 67,5% poes.

Dit bevestigt mijn hypothese niet. Waarom patrouilleren nu opeens twee keer zoveel poezen dan katers? Is dit te verklaren aan de hand van de onderlinge relatie tussen de dieren zoals uit deelhypothese C bleek?

1. Afscheid mogelijk:

De verhouding van de onderlinge relaties is hier ongeveer gelijk tussen de katers en poezen. In die gelijke omstandigheden kan ik zeggen dat katers mogelijk meer patrouilleren omdat ze territorialer zijn dan poezen.

2. Geen afscheid mogelijk:

Het percentage katers uit een sociale eenheid is 46,2%. Dit is in vergelijking tot de poezen (63%) 16,8% lager. Mogelijk heeft dit invloed op het resultaat. Het aantal katten dat erg aan elkaar gehecht is en zoekt is in verhouding groter bij de poezen.

Deze deelhypothese is niet bevestigd.

5.1.E Is het aantal jaren dat de katten hebben samengeleefd van invloed?

Deelhypothese E:

Katten uit een sociale eenheid en onderling vriendelijke katten die nog niet zo lang samenleefden met hun metgezel zullen minder zoekgedrag vertonen na het verlies dan katten die langer samenleefden. Bij katten die elkaar tolereren en katten die elkaar mijden verwacht ik daarentegen niet dat het aantal jaren dat ze samen zijn van invloed is omdat er geen band is tussen de dieren.

Het aantal jaren dat de katten samen leven maakt met betrekking tot het patrouilleren niet uit. Er is geen overtuigende stijging te zien in het percentage katten dat patrouilleert naarmate ze meer jaren samen zijn geweest.

Katten uit een sociale eenheid vertonen dit beeld evenmin duidelijk als katten die elkaar tolereren maar vriendelijk benaderen, katten die elkaar alleen maar tolereren en katten die de ander mijden.

Deze deelhypothese is niet bevestigd.

5.1.F Leidt een langer stervensproces door bijvoorbeeld ziekte tot een beter besef van de dood dan een acuut sterven door bijvoorbeeld een ongeluk?

Deelhypothese F:

Hoe langer het proces van overlijden duurt, des te groter is het besef bij de metgezel dat de ander dood is en niet terug komt. Daardoor zal deze minder zoekgedrag vertonen.

Bij katten die hun metgezel zoeken na diens dood, is het percentage waarvan deze door een langer proces is overleden laag, gemiddeld 36,5%.

Bij katten die niet zoeken is dit andersom, namelijk 64,5%. Een verschil van 28%

Dit laatste geldt ook voor katten die geen afscheid konden nemen. Deze heb ik hier ook in meegenomen. Voorafgaand aan de dood van hun metgezel moet er voor een merendeel dus duidelijkheid zijn geweest over de staat waar de ander zich in bevond.

Het besef van de dood van de metgezel is beter bij een langer proces van overlijden dan bij een acute dood.

Deze deelhypothese is bevestigd.

5.1.G Is een vreemde geur van het lichaam, zoals bij een dierenarts, van invloed?

Deelhypothese G:

Als de overleden kat een vreemde geur heeft zal zijn metgezel minder goed beseffen dat de ander dood is en daardoor meer zoekgedrag laten zien.

Sommige katten kunnen negatief reageren op vreemde of beangstigende geuren op het lichaam van een overleden kat (literatuur: 9).

Als het besef van de dood komt door de geur van biochemische veranderingen in het lichaam (literatuur 11) dan overstemt de vreemde geur mogelijk de geur van het lichaam. Denk hierbij aan de geuren van de dierenartspraktijk, of chemische stoffen zoals medicatie of euthanasiemiddel. Een andere mogelijkheid is dat de kat niet in de buurt durft te komen om de lichamelijke veranderingen waar te nemen.

Ik heb twee groepen katten bekeken die afscheid konden nemen. De eerste groep zijn de metgezellen van katten die in of om het huis overleden, er is geen dierenarts geweest en ze zijn niet geëuthanaseerd. De tweede groep zijn katten die bij de dierenarts overleden zijn, geëuthanaseerd of anders.

50% van de katten, waarvan de metgezel in of rondom het huis overleed, patrouilleert. Dat is 16,7% meer dan bij de katten die bij de dierenarts zijn overleden, namelijk 33,3%.

Als ik een toename in patrouilleren als graadmeter neem om het niet beseffen van de dood van de andere kat te meten, dan hebben de metgezellen van katten

die bij de dierenarts zijn overleden juist een beter begrip van de dood van de ander.

93% van de metgezellen van katten die in of om het huis zijn overleden durven dichtbij afscheid te nemen. Van de katten die bij de dierenarts zijn overleden is dat 75%. Maar daarnaast is 18,8 % wel bewust met het lichaam bezig, maar op afstand. Dat is samen 93,8%. Van de katten die bij de dierenarts zijn geweest lijken de metgezellen wel iets meer afstand te houden maar het percentage katten dat zich gedraagt alsof ze zich bewust van het lichaam zijn is in beide groepen nagenoeg even groot.

Opmerkelijk is het ook dat maar ca. 25% van alle metgezellen van katten die geëuthanaseerd zijn patrouilleren. Ook hier lijkt een vreemde geur het besef van de dood niet te verstoren.

Mijn deelhypothese is niet bevestigd.

5.1.H Is het van invloed dat het dier getuige was van de dood van de ander en/of het grote verwondingen bij de ander kon zien?

Deelhypothese H:

Het gadeslaan door dieren van het doden van hun maatje of soortgenoten kan extreem verontrustend zijn. Als de overgebleven kat bij de dood van zijn metgezel is of het dier heeft behoorlijke verwondingen opgelopen, dan zal dat invloed hebben op zijn metgezel.

1 Afscheid mogelijk

30% aanwezig tijdens overlijden (47% acuut).

- 41% patrouilleerde nadien. Dit is 6% meer dan het aantal katten dat patrouilleerde over de hele groep die afscheid kon nemen (35%).
- 75% van deze katten namen bewust afscheid, dat is 11% minder dan gemeten over die hele groep (86%).
 - Waarvan 69% dichtbij, ten opzichte van de hele groep (73%) is dit 4% minder.
 - 25% negeerde het lichaam, ten opzichte van de hele groep (14%) is dat 11% meer.

Bij 19% waren er verwondingen bij de metgezel (73% acuut overleden).

- 55% van die katten patrouilleerde nadien. Dat is 20% meer dan het aantal katten dat patrouilleerde over de hele groep die afscheid kon nemen (35%).
- 100% van deze katten namen bewust afscheid, dat is 14% meer dan gemeten over die hele groep (86%).
 - Waarvan 80% dichtbij, ten opzichte van de hele groep (73%) is dit 7% meer.
 - Het lichaam werd niet genegeerd, ten opzichte van de hele groep (14%) is dat 14% minder.

2 Geen afscheid mogelijk

- 8% aanwezig tijdens overlijden (80% acuut)
- 100% patrouilleerde nadien. Dit is 38,5% meer dan

het aantal katten dat patrouilleerde over de hele groep die geen afscheid kon nemen (61,5%).

Wanneer katten aanwezig zijn bij het overlijden van hun metgezel, dan is het percentage dat patrouilleert hoger. Als deze verwondingen heeft is dat percentage nog hoger. Wanneer katten aanwezig zijn bij het overlijden van hun metgezel, dan wordt het percentage dat het lichaam nadien negeert hoger. Heeft deze kat echter verwondingen, dan wordt hij niet genegeert. Mogelijk wekt het lichaam dat er anders uit ziet nieuwsgierigheid op.

Mijn deelhypothese is bevestigd.

Het blijft speculeren waarom katten die bij het overlijden aanwezig waren meer patrouilleren, mogelijk dat ze uit angst niet dichtbij het lichaam durfden komen en daardoor de dood van de ander niet beseffen. Daarentegen waren alle metgezellen van katten met verwondingen zich wel bewust van het lichaam. En hier is het percentage dat patrouilleert het hoogst. Mogelijk speelt het, naast angst ook een rol, dat een groter deel acuut overleed. Het gadeslaan door dieren van het doden van hun maatjes of soortgenoten kan angstaanjagend zijn. Dit is gedocumenteerd in mensen, apen en muizen. Dit zogenoemde 'witnessing effect' is waarschijnlijk aanwezig in alle dieren die in staat zijn tot empathie (literatuur 7). James Harris geloofd dat empathie een evolutionair mechanisme is om de sociale cohesie in stand te houden. Als je evolueert en je leeft in een groep, ben je gevoeliger voor de pijn van andere leden in een groep (literatuur 30). Een kat is echter van oorsprong een solitair dier, empathie was geen voorwaarde om te overleven. Dus mogelijk betreft de toename in patrouilleren hier angst met betrekking tot de eigen veiligheid.

5.2 Heeft afscheid nemen zin voor katten?

Hypothese

Afscheid nemen heeft zin voor katten omdat iets aan het lichaam van de overleden metgezel hen doet beseffen dat de ander dood is en niet terug komt. Daarom zullen minder van deze katten zoeken naar de ander.

Bij katten die de mogelijkheid krijgen om afscheid te nemen van hun overleden metgezel is het percentage dat naderhand zoekt 26,5% lager dan bij katten die geen afscheid konden nemen. Hierin speelt de onderlinge relatie van katten een rol. Katten die een goede band hebben zoeken elkaar eerder dan katten die elkaar alleen maar tolereren of een hekel aan elkaar hebben.

Van invloed is ook hoe de kat overleden is. Wanneer de kat aanwezig is bij het overlijden van de metgezel vertoont hij naderhand meer zoekgedrag. De kans dat hij uiteindelijk bij het lichaam wegblijft is ook groter. Heeft de kat verwondingen, dan is het percentage dat naderhand zoekt nog hoger.

Bij een acute dood is het percentage katten dat de ander zoekt hoger dan bij een dood als gevolg van een proces,

bijvoorbeeld door ziekte waarbij de organen het langzaam opgeven. Er is een link tussen een verandering in het lichaam en het niet meer terug komen van de metgezel. Mogelijk is dit geur. Dosa oppert de suggestie dat katten misschien in staat zijn om ketonen te ruiken, een biochemische stof dat afgegeven wordt door stervende cellen (literatuur 11). In het lichaam van een kat die acuut overleden is zal dit proces minder ver zijn dan in een lichaam dat langer met de dood is bezig geweest.

In hoeverre geur een rol in speelt in het besef van de dood is voornamelijk niet helemaal duidelijk. Oudere katten die slechter ruiken laten niet meer of minder zoekgedrag zien dan jongere katten. Andere oorzaken zouden gedragsveranderingen of een veranderende lichaamstemperatuur kunnen zijn.

Mijn hypothese is bevestigd.

Het is zinvol om een kat afscheid te laten nemen. Het reduceert zoekgedrag naderhand. Het is belangrijk om met name de metgezellen van acuut omgekomen katten iets langer de tijd te geven om afscheid te nemen zodat ook voor hen duidelijk wordt dat de ander dood is. Net zoals het voor Warrel duidelijk was dat Roetsj niet meer terug zou komen.

6 Discussie

Dit onderzoek is hoofdzakelijk subjectief. Ik was afhankelijk van de informatie die de eigenaren van de katten mij gaven aan de hand van de vragenlijst. Ik heb het gedrag niet zelf gescoord. Wel heb ik geprobeerd invloed uit te oefenen door de onderlinge relatie zelf in te schatten aan de hand van de gedragingen die de eigenaren rapporteerden.

Achteraf had ik dingen anders gedaan. Essentiële vragen die ik niet gesteld heb hadden betrekking moeten hebben op de tijdsduur dat de kat afscheid kon nemen en hoe lang het duurde voordat de kat het lichaam negeerde. Het zou iets gezegd hebben over het punt wanneer de kat beseft dat de ander dood is en of deze het wel beseft. Meer nog dan mijn vragen over de afstand van de kat tot het lichaam.

Duidelijk is geworden dat als katten afscheid kunnen nemen het zoekgedrag reduceert. Maar waardoor dit komt wordt niet duidelijk. Zoals gezegd moet er een link zijn tussen een verandering in het lichaam en het besef dat de metgezel niet terug komt. Een aanwijzing ligt wellicht in het feit dat iets in het lichaam minder veranderd is bij een acute dood in vergelijking tot de dood door een langer proces.

Dit is van dusdanig belang dat het onmogelijk werd om een conclusie te trekken bij deelvraag G. In tegenstelling tot wat ik verwachtte bleek het besef van de dood bij metgezellen van katten die bij de dierenarts waren geweest beter te zijn dan van katten die in of rondom het huis waren overleden. Toen ik daar verder op in ging ontdekte ik dat 83,3% van die laatste groep katten acuut was overleden. In tegenstelling tot de groep bij de dierenarts, 27,3%. Achteraf logisch, want rondom het huis zijn waarschijnlijk de meeste doden door aanrijdingen. De groepen kon ik daardoor niet meer vergelijken. Voor een toekomstig onderzoek zouden beide groepen beter in balans moeten zijn.

Ook was het nuttig geweest om te weten hoe het dier was overleden. Aan wat voor ziekte, of door welk ongeluk. Nu heb ik alleen informatie over de tijdsduur. Het was informatie dat ik ook goed had kunnen gebruiken bij deelvraag H, of het van invloed is dat de kat getuige was van het overlijden.

Verhoudingen en aantallen

Bij deelhypothesen die ik niet kon bevestigen overkwam het me dat de verschillen tussen diverse groepen katten te groot waren of het aantal respondenten, naarmate ik de groep verder opsplijste te klein werd.

Bij deelvraag B, of de leeftijd van katten van invloed is, wees mijn docent er op dat naast oudere katten ook katten met niesziekte een verminderd reukvermogen hebben en dat oude katten minder patrouilleren als ze fysiek ongemak hebben. Daarnaast varieert het aantal katten per leeftijd in mijn onderzoek behoorlijk. Het aantal oude katten is bijvoorbeeld kleiner dan het aantal jongere katten. Voor een toekomstig onderzoek zou dit beter verdeeld moeten zijn om een conclusie te kunnen trekken.

Datzelfde geldt voor deelvraag D, of het geslacht van katten van invloed is. Ik ontdekte dat de verhoudingen van de onderlinge relaties behoorlijk verschilden bij poezen en katers uit de groep die geen afscheid kon nemen. Bij deelvraag C kwam ik er achter dat de onderlinge relaties van invloed waren waarop ik die niet kon negeren want het zou de uitslag beïnvloeden. Voor een toekomstig onderzoek moeten de onderlinge relaties beter in evenwicht zijn om een conclusie te kunnen trekken. Het was interessant geweest om te kijken of het verschil zou maken als de kat gecastreerd was. Deze groep was te klein om een afspiegeling te maken omdat bijna alle katten gecastreerd waren.

Hoe meer de groepen katten opgesplitst worden, des te kleiner het aantal katten per groep bij deelvraag D. Op een gegeven moment was er maar 1 kat in de groep mijdend/vijandig over. Voor een toekomstig onderzoek is het beter om met een groter aantal respondenten te werken. Bij deelvraag E had ik precies hetzelfde probleem.

Suggestie voor verdergaand onderzoek

Ik zou graag een onderzoek zien naar wat precies de link is tussen de verandering in het lichaam en het besef dat de ander dood is. Is het de biochemische geurverandering, de dalende lichaamstemperatuur, veranderend gedrag... of is het iets totaal anders?

En hoe ging het verder met Warrel?

Na drie maanden krabbelde hij langzaam op. In totaal een half jaar na de dood van Roetsj durfde ik een klein rood katertje bij Warrel te introduceren, Pieper. Hij had geen liever maatje kunnen wensen.

De bedeesde Warrel bestaat niet meer. Hij neemt het voortouw in knettergekke achtervolgingen. Hij slaat de buurkater voor Pieper van het erf. Warrel is in de rol van Roetsj getreden en Pieper in die van Warrel.

7 Literatuur

Index

- 1 Companion Animal Response to Loss of an Animal Companion
ASPCA: Schulz, Anreder en Zawistowski, 1996
- 2 When the Bond Breaks
Magazine ASPCA: Animal Watch
- 3 Owners perception of their animals behavioural response to the loss of an animal companion
Walker, Waran en Phillips, 2016
- 4 Do pets grieve for the loss of another cat?
Vicky Halls (Magazine 'The Cat', zomer 2010)
- 5 Do cats grieve for other cats?
Arnold Plotnick

Het concept van 'dood'
Nicholas Dodman

http://manhattancats.com/Articles/Do_Cats_Grieve_for_Other_Cats.htm
- 6 Do cats grieve?
Pam Johnson-Bennett
<http://www.catbehaviorassociates.com/do-cats-grieve/>
- 7 The Dying Animal
Jessica Pierce, 2013
- 8 Human-Animal Bonds I:
The Relational Significance of Companion Animals
Walsh, 2009
- 9 Feline bereavement
ICatCare
<http://icatcare.org/advice/problem-behaviour/feline-bereavement>
- 10 Grieving cats
Jane Ehrlich
<https://iaabc.org/cat/grieving-cats>
(International Association of Animal Behavior Consultants)
- 11 A Day in the Life of Oscar the Cat
David Dosa, 2007
(Artikel in New England Journal of Medicine)
- 12 Animal mourning
Précis of How animals grieve
Barbara J. King 2013
- 13 How animals grieve
Barbara J. King
<https://www.animalstoday.nl/hoe-dieren-rouwen/>
(Redactie: Animals Today)
- 14 How animals grieve - Carson the cat (hoofdstuk 1)
Barbara J. King
- 15 When cats grieve
Sarah Hartwell
<http://messybeast.com/cat-grief.htm>
- 16 Dikke (katten)maatjes, of toch niet...
Over het subtiele samenleven van katten
Mona de Keizer & Nienke Bijvoets
- 17 Wat de kat u verteld (pag. 243-245)
Vicky Halls
- 18 The Science of Premonitions
Larry Dossey MD
- 19 The Effects of Animals on Human Health and Well-Being
Deborah L. Wells, 2009
- 20 Grief sadnedd and the bones
Masson & McCarthy, 1995
- 21 As Flies to Wanton Boys, Dilemmas and Dodging
Michael A. Ashby & Leigh E. Rich, 2013
- 22 Dieren tonen compassie door rouwrituelen
www.animalstoday.nl/dieren-tonen-compassie-door-rouwrituelen/
(Redactie animalstoday.nl)
- 23 Kunnen honden rouwen
www.animalstoday.nl/kunnen-honden-rouwen/
(Redactie animalstoday.nl)
- 24 Het mysterie van het rouwgedrag bij dieren, antropomorfisme
Time magazine: Barbara King / Anne Engh
<https://www.ninefornews.nl/het-mysterie-van-het-rouwgedrag-bij-dieren/>
- 25 Death of a Companion Cat or Dog and Human Bereavement
Planchon, Templer Stokes en Keller, 2002
- 26 Infobrief gedragskliniek Universiteit Utrecht
- 27 Interview met primatoloog Frans de Waal
NRC.nl door Lucas Brouwers
<https://www.nrc.nl/nieuws/2016/04/21/ben-ik-slimmer-dan-een-octopus-omdat-ik-kan-praten-1611295-a427593>
- 28 De terror kat van de buurt
Eline Teijgeler
http://www.tinleygedragstherapievoordieren.nl/uploads/5/2/3/3/52331187/pdf_terrorkat.pdf
- 29 The Domestic Cat (pag. 38 - 47)
Dennis C. Turner & Patrick Bateson
- 30 James Harris van Johns Hopkins University (VS)
<https://www.the-scientist.com/?articles.view/articleNo/24101/title/Mice-show-evidence-of-empathy/>

Bijlage 8.1: Vragenlijst

Beste kattenliefhebber,

In het kader van mijn opleiding tot kattengedragstherapeut aan Tinley academie ben ik bezig met een afstudeeronderzoek. Daarbij vraag ik mij af of het een goed idee is om de overblijvende kat(ten) afscheid te laten nemen van het lichaam van de overleden kat. Hebben katten enig begrip dat iets wat dood is niet weer levend kan worden?

Heeft u ervaring met het overlijden van een kat en de reactie van uw andere kat daarop, dan stel ik het enorm op prijs als u mijn vragen zou willen beantwoorden.

Ook al heeft uw kat niet de mogelijkheid gehad om afscheid te nemen van uw overleden kat, of is deze niet overleden maar weggelopen (dat is hetzelfde als niet afscheid kunnen nemen, de kat is plotseling weg). Dan kan ik die gegevens vergelijken met katten die wel afscheid hebben kunnen nemen.

Het invullen zal ongeveer 4 minuten van uw tijd in beslag nemen. Vul het antwoord in wat de situatie het dichtst benaderd, of kies in geval van twijfel 'anders'. Wanneer u meerdere katten had ten tijde van het overlijden, dan is het mogelijk om per overblijvende kat een aparte vragenlijst in te vullen. Uw antwoorden worden alleen voor mijn onderzoek gebruikt. Anderen hebben geen inzage in uw antwoorden en uw gegevens. U zult op de hoogte worden gesteld van de conclusie van mijn onderzoek.

Met vriendelijke groet,
Leida Timmer

A Gegevens overleden kat

1. Naam:
2. Leeftijd op moment van overlijden? (Op hele jaren afronden)
Jonger dan een jaar heb ik wel in decimalen meegenomen
3. Geslacht
 - ☐ Kater
 - ☐ Poes
4. Gesteriliseerd / gecastreerd?
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee
5. Ras? (Geen ras: vermeld dan HTK / Kruizing: vermeld dan de rassen, bijvoorbeeld: Siamees x HTK)

B Gegevens van de overgebleven kat

6. Naam:
7. Leeftijd van deze kat op moment van overlijden? (Op hele jaren afronden)
8. Geslacht
 - ☐ Kater
 - ☐ Poes
9. Gesteriliseerd / gecastreerd?
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee
10. Ras? (Geen ras: vermeld dan HTK / Kruizing: vermeld dan de rassen, bijvoorbeeld: Siamees x HTK)

C De volgende vragen gaan over de relatie van de twee genoemde katten

11. Uit hoeveel katten bestond uw huishouden in totaal ten tijde van het overlijden?
12. Hoeveel jaren leefden deze twee katten samen? (Op hele jaren afronden)

Ik heb zelf de groepen ingedeeld:

1: 0 tot 1 jaar / 2: 1 tot 4 jaar / 3: 4 tot 7 jaar / 4: 7 tot 11 jaar / 5: 11 jaar en langer

13. Hoe gingen uw twee katten doorgaans met elkaar om? (Meerdere antwoorden mogelijk)

Mijn indeling: sociale eenheid: (grijze tekst is overlappend)

- ☐ Ze sliepen vaak met hun lichamen tegen elkaar
- ☐ Ze likten elkaar
- ☐ Ze gaven elkaar kopjes en/of in het voorbijlopen streken ze met hun lichamen langs
- ☐ Ze liepen doorgaans op elkaar af met de staarten in de lucht gestoken
- ☐ Ze zaten of lagen vaak dicht bij elkaar (binnen een afstand van 1 meter)
- ☐ Ze waren geregeld in elkaar buurt maar gingen hun eigen gang

Mijn indeling: vriendelijk

- ☐ Ze gaven elkaar kopjes en/of in het voorbijlopen streken ze met hun lichamen langs
- ☐ Ze liepen doorgaans op elkaar af met de staarten in de lucht gestoken
- ☐ Ze zaten of lagen vaak dicht bij elkaar (binnen een afstand van 1 meter)
- ☐ Ze waren geregeld in elkaar buurt maar gingen hun eigen gang

Mijn indeling: tolerant

- ☐ Ze zaten of lagen vaak dicht bij elkaar (binnen een afstand van 1 meter)
- ☐ Ze waren geregeld in elkaar buurt maar gingen hun eigen gang

Mijn indeling: mijdend / vijandig

- ☐ Ze waren niet vaak in elkaars buurt te vinden
- ☐ Ze bliezen of gromden af en toe tegen elkaar
- ☐ Ze vochten af en toe waarbij geblazen of gegromd werd

D De volgende vragen gaan over het overlijden van uw kat

14. Overleed uw kat heel snel, bijvoorbeeld door een ongeluk of een hartstilstand. Of is uw kat plotseling weggelopen? Het kan ook zijn dat er een proces aan vooraf ging, bijvoorbeeld aftakeling door ziekte of ouderdom.

- ☐ Acuut - 1 dag
- ☐ 1 dag - 1 week
- ☐ 1 week - 2 weken
- ☐ 2 weken – langer

15. Had uw overleden kat zichtbare verwondingen of bloedende wonden?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Anders

16. Is uw overleden kat in of rondom uw huis overleden of in de praktijk van de dierenarts?

- ☐ In of rondom ons huis
- ☐ Bij de dierenarts
- ☐ Anders

17. Heeft de dierenarts uw kat laten inslapen (euthanasie)?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Anders

E De volgende vragen gaan over het gedrag van deze kat na het overlijden / verdwijnen van uw andere kat.

18. Was uw overgebleven kat bij het overlijden aanwezig? Van dichtbij of van een afstandje, maar zich er wel van bewust dat er iets aan de hand was.

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Anders

19. Heeft u uw kat de mogelijkheid geboden om afscheid te nemen van het lichaam van de andere kat?

- ☐ Ja, het lichaam was bereikbaar
- ☐ Nee, mijn overgebleven kat heeft het lichaam niet meer gezien

20. Als u ja ingevuld heeft bij de vorige vraag: Hoe reageerde uw overgebleven kat op uw overleden kat?

Mijn indeling: bewust dichtbij

- ☐ Mijn kat liet het lichaam nagenoeg niet alleen
- ☐ Mijn kat kwam snuffelen aan het lichaam
- ☐ Mijn kat kwam kijken bij het lichaam (binnen 1 meter afstand)

Mijn indeling: bewust op afstand

- ☐ Mijn kat hield afstand maar was zich wel bewust van het lichaam

Mijn indeling: negeerde lichaam

- ☐ Mijn kat ging zijn eigen gang en hield zich niet bezig met het lichaam
- ☐ Anders (zie volgende vraag)

Als u anders heeft ingevuld bij de vorige vraag zou u hier dan willen invullen hoe uw kat op de overleden kat reageerde?

21. Gaf uw overgebleven kat naderhand blijk van een toenemende onrust in de vorm van heen-en-weer lopen / zoeken?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Anders

22. Is uw overgebleven kat naderhand meer of luider gaan miauwen dan voorheen?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Anders

23. Verdere opmerkingen

Bijlage 8.2: Score lijst

Geslacht	Geholpen	Ras	Jaren samen	Relatie	Acuut overlijden of proces	Zichtbare verwondingen of bloedende wonden?
1 Kater	1 Ja	1 HTK/EK	1 0 tot 1 jaar	1 Sociale eenheid	1 Acuut tot 1 dag	1 Ja
2 Poes	2 Nee	2 Noorse boskat	2 1 tot 4 jaar	2 Vriendelijk	2 1 dag tot 1 week	2 Nee
		3 Noorse boskat x HTK	3 4 tot 7 jaar	3 Tolerant	3 1 week tot 2 weken	3 Anders
		4 Pers	4 7 tot 11 jaar	4 Mijdend / vijandig	4 2 weken tot langer	
		5 Siamees	5 11 jaar of langer			
		6 Heilige Birmaan				
		7 Maine coon				
		8 Pers x HTK				
		9 Somalie				
		10 Abessijn				
		11 Ragdoll				
		12 Scottish fold				
		13 Britse korthaar				
		14 Siamees x HTK				
		15 Oosterse korthaar				
		16 Heilige Birmaan x Pers				
		17 Russische blauwe				
		18 Bengaal				
		19 Thai				

[illegible]

Bijlage 8.3: Opmerkingen respondenten

Response ID

- 3 Overleden bij thuiskomst, weet niet of de kater bij haar geweest is.
- 8 Gemis, aandachtvragend gedrag.
- 9 Wel besef van overlijden.
- 12 Wel depressie.
- 14 Was bij ongeluk aanwezig .
- 18 Liet lichaam nagenoeg niet alleen.
- 23 Bleef brullen tot ze 2 kittens aanschaffen.
- 30 Miste speelmaatje, uiteindelijk een ander kitten erbij.
- 32 Ik had het idee dat ze het niet erg vond. Nu had ze het rijk weer alleen.
- 34 Sinds het overlijden van Katie zoekt Meisje heel veel aandacht van ons.
- 35 Hij liep er naar toe, rook er even aan, gaf hem een mep met zijn pootje en liep toen weg.
- 52 Kwam kijken, vloog achteruit en is er niet meer bij geweest.
- 58 Kopjes geven en duwde tegen de overleden kat aan om hem als het ware te laten opstaan.
- 60 Hij miste zijn super maatje verschrikkelijk.
- 62 Ze raakte volledig in paniek, tot blazen aan toe. De overleden kater was haar vader.
- 67 Kat 1 is doodgereden, kat 2 is NOOIT MEER in de buurt van de weg gekomen.
- 72 Ze werd erg knuffelig en aanhalig. Miauwde meer dan normaal.
- 73 Simba miste Nala enorm. Ook al had hij afscheid genomen, ze was niet meer in zijn buurt.
- 85 Ze wil nu veel meer aandacht van ons en mauwt om aandacht te krijgen.
- 86 Na de dood van snoopy is Skittle wel meer aanwezig , mauwen tegen ons.

Tweede lijst, het merendeel van deze katten kon geen afscheid nemen.

- *2 Ze probeerde wel bij de andere kat door hem gewassen te worden. Ze miste niet de poes maar wel wat die poes bij haar deed.
- *3 In werkelijkheid is de kat 2 maanden van huis geweest. Hij is nu weer thuis.
- *5 Ze heeft niet lopen zoeken en was niet rusteloos, maar was wel extra aanhankelijk naar mij (extreem).
- *11 Emma heeft dagen in de tuin, in theepot-stand, zitten wachten bij de plek waar Lisa altijd de tuin weer in sprong.
- *12 Snoezel heeft misschien 1 of 2 dagen gezocht en daarna niet meer.
- *13 Ze is maandenlang erg onrustig geweest, veel zoeken, veel mauwen, gewoon erg zielig.
- *14 Mika was 7 weken vermist voor ze haar dood aantreffen na een aanrijding.
- *15 Hij miauwt nu nog steeds en vraagt om meer aandacht, wat hij ook krijgt. Hij voelde aan dat zijn broer ziek was en zocht hem de laatste dagen van zijn leven niet meer op.
- *17 Geluiden die te maken hadden met Frisco werden meteen onderzocht, Mushu was er meteen bij om te zien of zijn maatje er weer was.
- *20 Hij zich steeds meer af gaan zonderen. Iwan had geen zin meer om verder te leven. Een nieuwe kitten kon hem ook niet opfleuren. Hij is 3 maanden na Halvar overleden.
- *21 De achter gebleven poes was in eerste instantie veel meer thuis.
- *25 Gijs is verdrongen en ws heeft Moppie het gezien. Ze waren broer en zus.

Response ID

- *26 Na 3 maanden kitten gehaald om dat Blacky verpieterde... hij miste Gizmo enorm.
- *28 Poes ging het gedrag nadoen van verongelukte kater.
- *29 Even gezocht daarna nieuwe positie ingenomen.
- *31 Flor heeft zijn zusje erg gemist. Een volle maand week hij niet meer van mijn zijde, en weende telkens hij me niet zag. Na die maand is het verminderd en ondertussen heeft hij een ander vriendje.
- *33 Ze zochten elkaar niet op maar we hadden wel al heel snel (na ruim een week) het idee dat Tribble Ginger mistte.
- *34 De overleden kat is ingeslapen omdat hij FIP had. Hij was al wel een aantal weken ziek. Dus ik weet niet in hoeverre de andere katten dit aanvoelden. 1 à 2 dagen zag je aan de overgebleven katten dat ze hem zochten/mistte maar dat was eigenlijk wel snel over.
- *35 Overgebleven dier was neerslachtig toen Sky drie dagen weg was en bleef een tweetal weken zo. Daarna begon het stilaan beter te gaan.
- *36 Het waren 2 zusjes, zelfde nest, deden alles samen. Het heeft meer dan een jaar geduurd voor Faith over haar rouwproces was.
- *37 Mijn kater Azraël viel dood neer in de keuken toen hij net geen 9 maanden was. Hij kwam thuis na zijn castratie, ging aan zijn zusje ruiken, ging drinken, struikelde een beetje, viel neer, schokte nog een beetje. Zijn zusje Arwen was héél flauw daarna, ik moest haar constant troosten.
- *38 Misty ging liggen (buiten) op de plaats waar Tijger op het laatst lag (voor dat ik hem meenam naar de dierenarts.
- *39 Overblijvende kat was veel aanhankelijker naar mij toe.
- *41 Toen Zero aangereden werd zijn we meteen naar de dierenarts gereden maarwe moesten hem laten inslapen. De dag nadien, hebben we Fie wel laten ruiken. Ze leek hem niet te herkennen (dierenartsgeur?), blies en liep weg. Ze is maandenlang rustig geweest voor haar doen.
- *43 Onze kater is vanaf dag 1 gestopt met urineren in huis.
- *45 Tito is overreden en weggehaald. Wij werden pas na enkele dagen verwittigd.
- *47 Kale plekken op onderrug en billetjes. Enorm stressy.
- *49 Dit duurt zeker al maar dan 2 maanden dat zij achter hem roept en zoekt. Ze was heel onrustig precies met de gedachten van dat hij toch nog ergens zou zitten. Zij hebben zeker gevoelens. Zij komt nu ook meer bij mij zitten om het verdriet te vergeten.
- *51 Napoleon was heel onrustig, zocht Minneke. Van dag tot dag zagen we hem ziek worden. Exact een week na haar overlijden is hij zelf overleden aan acuut nierfalen.
- *53 Bonnie is overreden. We weten niet of Clyde (haar broer) dit gezien heeft maar hij heeft tot 4 weken na haar dood hele dagen bij de poort zitten wachten of zijn zusje thuiskwam.
- *54 Zij waren zusjes, het gedrag van Martini is heel erg verandert na het overlijden van Malibu. Ze liep haar de hele tijd luid miauwend te zoeken en werd nadien ook veel aanhankelijker.
- *58 Overgebleven kat heeft drie tot vier triest geweest, veel geslapen en ontzettend hard miauwen. Nieuwe poes in huis gekomen, maar nooit dezelfde band gekregen met haar als met de overleden kater. Wel zeer aanhankelijk aan ons.
- *59 In een hoek gaan zitten (richting de hoek) en omhoog kijken, en zo even blijven zitten.
- *60 Mama Emilie en haar kitten Elli.
- *61 Kruimel is verdwenen.
- *64 Heeft 4 dagen geslapen en gaan snuffelen op plaats waar Jerommeke begraven is.

Bijlage 8.4: Excel sheets

Response ID	Overleden	Leeftijd	Geslacht	Geholpen	Ras	Overgebleven	Leeftijd	Geslacht	Geholpen	Ras	Aantal katten
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Banjer	12,0	1	1	3	Max	17,0	1	1	1	4
2	Horus	14,0	1	1	5	Magic	13,0	1	1	5	4
3	Noekie	14,0	2	1	1	Kemal	13,0	1	1	1	21
5	Pluto	9,0	1	1	1	Panther	9,0	2	1	1	2
6	Smokey	17,0	1	1	4	Sjonnie	8,0	1	1	4	2
7	Mammelou	17,0	2	1	1	Josje	17,0	2	1	1	2
8	Loedje	6,0	1	1	1	Miko	10,0	1	1	1	2
9	Tank	13,0	1	1	2	Famke	8,0	2	1	1	2
10	Beauty	15,0	2	1	1	Dsbo-Dsbo	9,0	1	1	6	3
11	Anisha	7,0	2	1	7	Akyra	7,0	2	1	7	8
12	Tess	21,0	2	1	1	Maura	10,0	2	1	1	2
13	Rex	16,0	1	1	1	Rambo	16,0	1	1	1	2
14	Frick	6,0	1	1	1	Boo	2,0	2	1	1	2
15	Miepke	24,0	2	1	1	Blacky	8,0	2	1	1	2
16	Gizmo	13,0	2	2	1	Tommy	2,0	2	1	1	2
17	Nermal	12,0	1	1	1	Mickey	10,0	2	1	1	2
18	Toulouse	2,0	2	2	1	Calve	2,0	2	2	1	2
19	Elmo	16,0	1	1	1	Lucas	7,0	1	1	1	4
20	Floris	17,0	1	1	1	Keetie	2,0	2	1	1	2
21	Goofy	13,0	1	1	1	Tommy	11,0	1	1	1	2
23	Maverick	12,0	1	1	1	Brighter	12,0	1	1	1	2
24	Brighter	18,0	1	1	1	Ozzy	3,0	1	1	1	3
25	Lotje	18,0	1	1	1	Grover	16,0	1	1	1	5
26	Spike	4,0	1	1	1	Doerak	7,0	1	1	1	3
28	Schotel	11,0	1	1	1	Missy	13,0	2	1	1	6
29	Moeko	18,0	2	1	1	Whiskey	8,0	1	1	1	6
30	Spekkies	0,5	1	2	8	Kippie	0,5	2	1	8	2
31	Lisa	14,0	2	1	1	Rosie	14,0	2	1	1	2
32	Bor	12,0	1	1	1	Milo	13,0	2	1	1	2
33	Remy	9,0	1	1	7	Rimsky	10,0	1	1	7	4
34	Katie	12,0	2	1	1	Meisje1	12,0	2	1	1	2
35	Reggie	0,5	2	2	1	Japie	9,0	2	1	1	3
36	Sammy	8,0	1	1	1	Nicky	10,0	2	1	1	2
37	Tommy	3,0	1	1	1	Sammy	1,0	1	1	1	3
38	Terrie	16,0	2	1	1	Noppes	14,0	1	1	3	2
39	Sawiebel	20,0	2	1	1	Sjefke	15,0	2	1	1	2
40	Tippi	10,0	2	1	1	Phoebe	12,0	2	1	1	3
43	Saartje	13,0	2	1	1	Spooky	14,0	2	1	1	2
44	Sascha	19,0	2	1	9	Bessy	1,0	2	1	10	2
46	Gismo	15,0	1	1	1	Tommy	15,0	1	1	1	2
47	Max	23,0	1	1	1	Tom	3,0	1	1	1	2
49	Max	6,0	1	1	1	Loeder	4,0	1	1	1	2
51	Muis	3,0	1	1	1	Tijger	4,0	1	1	1	2
52	Sheila	14,0	2	1	1	Kees	4,0	1	1	1	2
53	Moesje	19,0	2	1	1	Soms	5,0	2	1	1	2
56	Lai	17,0	1	1	1	Mieri	6,0	1	1	1	2
57	Olie	16,0	1	1	1	Sif	2,0	2	1	1	2
58	Nosy	12,0	1	1	1	Sari	4,0	2	1	1	3
59	Jinn	16,0	1	1	1	Tonick	16,0	1	1	1	3
60	Joeri	4,0	1	1	1	Jip	2,0	1	1	1	2
62	Luciano	7,0	1	1	7	Ghiaccolina	6,0	2	1	7	7
63	Ria	17,0	2	1	1	Quanto	17,0	2	1	1	2
65	Josje	18,0	2	2	1	Sjors	17,0	1	1	1	2
66	Cookie	9,0	1	1	1	Chips	9,0	1	1	1	5
67	Lucky	3,0	2	1	1	Erragon	3,0	2	1	1	2
68	Joy	12,0	2	1	1	Indi	12,0	1	1	1	4
69	Balou	14,0	1	1	11	Roos	4,0	2	1	3	3
70	Balou	14,0	1	1	11	Wies	4,0	1	1	3	3
71	Sancho	14,0	1	1	6	Mun-Ha	11,0	1	1	6	2
72	Chris	0,5	1	1	12	Xindy	3,0	2	1	13	2
73	Nala	2,0	2	1	1	Simba	2,0	1	1	1	2
74	Simba	5,0	1	1	1	Giebel	3,0	2	1	1	2
75	Kiwi	7,0	1	1	1	Miki	7,0	1	1	1	2
76	Gijs	6,0	1	1	13	Jet	6,0	2	1	13	2

Jaren samen	Relatie	Acuut overlijden of proces	Zichtbare of bloedende wonden	Overleden rondom huis of bij dierenarts	Euthanasie	Kat aanwezig tijdens overlijden	Afscheid mogelijk	(Ja op vorige vraag) hoe nam de kat afscheid	Toegenomen onrust: heen-en-weer lopen / zoeken	Toegenomen onrust: Meer of minder miauwen
12	11	14	15	16	17	18	19	20	21	22
5	4	4	2	2	2	2	1	4	1	2
5	1	1	2	1	2	3	1	4	2	2
5	3	1	2	1	2	3	1	4	2	2
3	4	4	2	1	1	1	1	3	2	2
4	2	4	2	2	1	2	1	2	1	1
5	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2
3	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1
3	2	1	2	2	2	2	1	1	1	2
4	3	4	2	2	1	2	1	1	1	2
4	1	2	2	2	1	2	2		1	1
3	3	4	2	1	1	1	1	1	2	2
5	3	1	2	2	1	2	1	1	1	1
2	2	1	1	3	2	1	1	1	2	2
3	1	4	2	2	1	2	1	1	2	2
2	1	2	1	2	1	2	2		1	1
3	1	4	1	2	1	2	2		1	2
2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2
3	1	4	2	2	1	2	1	1	2	2
2	3	4	2	1	1	2	2		2	2
5	3	4	3	2	1	2	2		2	2
5	2	4	2	2	1	2	1	1	2	1
2	1	3	2	2	1	2	1	1	2	2
5	3	4	1	2	1	2	1	1	2	2
2	2	1	1	1	2	1	1	1	1	2
3	2	4	2	1	1	1	1	3	2	2
3	1	4	2	1	1	1	1	3	2	2
1	1	1	3	2	2	2	1	1	2	2
5	1	2	2	2	1	2	2		1	1
5	3	2	2	2	1	2	1	3	2	2
4	1	1	2	1	2	1	1	1	1	2
5	2	2	1	2	1	2	1	1	1	1
1	4	1	1	1	2	2	1	1	2	2
4	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1
2	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1
5	1	1	2	1	2	1	1	1	1	2
5	4	4	2	1	2	3	1	3	2	2
4	3	1	2	2	1	2	1	1	2	2
5	4	1	2	1	1	2	2		2	2
1	3	2	2	1	2	1	1	1	2	2
5	3	1	2	2	1	2	1	1	2	2
2	2	3	2	1	1	1	1	1	1	1
3	3	3	2	2	1	2	1	1	1	2
3	1	1	3	2	1	2	2		1	2
3	3	2	2	2	1	2	1	1	1	1
3	3	3	1	2	1	2	2		1	1
3	1	2	2	2	1	2	2		2	2
2	3	4	3	1	1	1	1	2	2	2
2	2	4	2	2	1	2	1	1	2	2
5	3	4	2	1	1	1	1	3	2	2
2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1
3	2	4	2	2	1	2	1	2	2	2
5	3	2	2	1	2	1	1	1	1	1
2	3	4	2	2	1	2	1	2	2	2
4	1	4	2	2	1	2	1	1	2	2
2	1	1	1	1	2	1	1	4	2	2
5	3	1	2	2	1	2	2		1	1
3	2	4	2	2	1	2	1	1	2	2
3	3	4	2	2	1	2	1	1	2	2
5	1	4	2	2	1	2	2		1	1
1	1	1	2	1	2	1	1	1	2	1
2	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1
2	2	1	2	1	2	2	1	1	2	2
4	1	4	2	2	1	2	1	2	2	2
3	1	1	2	1	2	1	1	1	2	2

40 Heeft afscheid nemen zin voor katten?

Bezoeker ID	Overleden	Leeftijd	Geslacht	Gehulpen	Ras	Overgebleven	Leeftijd	Geslacht	Gehulpen	Ras	Aantal katten
77	Maarten	16,0	1	1		1 Suske	4,0	1	1	1	3
79	Luna	7,0	1	1		1 Ginger	5,0	2	1	14	4
80	Twiggy	11,0	2	1		3 Jersey	11,0	2	1	3	2
81	Gizmo	10,0	1	1		1 Sjors	10,0	1	1	1	2
82	Hedwig	12,0	2	1		1 Paula	11,0	1	1	1	3
83	Senna	11,0	2	1		1 Pluk	10,0	2	1	1	2
85	Whiskey	6,0	1	1		1 Bobby	4,0	2	1	1	3
86	Snoopy	12,0	2	1		1 Skittle	12,0	2	1	1	2
87	Boris	11,0	1	1		1 Mamelou	14,0	2	1	1	2
89	Nala	17,0	2	1		1 Pukkie	19,0	2	1	1	5
90	Geert	11,0	1	1		1 Bram	4,0	1	1	7	2
*1	Freek	3,0	1	1		1 Doortje	9,0	2	1	1	2
*2	Minicat	12,0	2	1		1 Skittle	6,0	2	1	1	3
*3	Lynx	14,0	1	1		1 Khari	14,0	1	1	1	2
*4	Turbo	7,0	1	1		1 Pino	10,0	2	1	1	4
*5	Magic	14,0	1	1		5 Lulu	15,0	2	1	15	3
*6	Poes	8,0	2	1		1 Chelsie	8,0	2	1	1	2
*7	Tijger	12,0	2	1		1 Banjer	9,0	1	1	3	3
*8	Maupie	16,0	2	1		1 Nanuk	9,0	2	1	16	3
*9	Maupie	16,0	2	1		1 Bello	1,0	2	1	1	3
*10	Holly	20,0	2	1		1 Doortje	16,0	2	1	1	2
*11	Lisa	1,0	2	1		1 Emma	1,0	2	1	1	4
*12	Katja	13,0	2	1		1 Snoezel	14,0	1	1	17	2
*13	Tijger	5,0	1	1		1 Lola	5,0	2	1	1	2
*14	Mika	6,0	2	2		1 Haplo	5,0	2	1	1	2
*15	Boris	15,0	1	1		1 Elmo	15,0	1	1	1	2
*17	Frisco	1,0	1	1		14 Mushu	1,0	1	1	14	4
*18	Mowgli	8,0	2	1		18 Shiraz	6,0	2	1	18	4
*20	Halvar	9,0	1	1		2 Iwan	1,0	1	1	2	2
*21	Sylvester	9,0	1	1		1 Snoopy	3,0	2	1	1	2
*22	S	11,0	1	1		1 s	6,0	1	1	1	2
*23	Pucky	2,0	1	1		1 Erragon	2,0	2	1	1	3
*24	Pucky	2,0	1	1		1 Lucky	2,0	2	1	1	3
*25	Gijs	3,0	1	1		1 Mopple	3,0	2	1	1	2
*26	Gizmo	15,0	1	1		1 Blacky	13,0	1	1	1	2
*28	Jellie	10,0	1	1		1 Rosie	5,0	2	2	1	2
*29	Coco	16,0	1	1		1 Mamelou	12,0	2	1	1	3
*30	Burrito	6,0	1	1		1 De Witte	17,0	1	1	1	3
*31	Fleur	0,5	2	2		1 Flor	0,5	1	1	1	2
*32	Floppie	2,0	1	1		1 Sheba	2,0	2	1	1	5
*33	Ginger	19,0	2	1		1 Tribble	8,0	1	1	1	2
*34	Angel	0,5	1	1		1 Diva	2,0	2	1	1	3
*35	Sky	1,0	1	1		1 Sammy	2,0	1	1	1	2
*36	Luna	8,0	2	1		1 Faith	8,0	2	1	1	4
*37	Azraeli	1,0	1	1		13 Arwen	1,0	2	1	13	2
*38	Tijger	12,0	1	1		1 Misty	6,0	2	1	1	2
*39	Tijger	0,5	1	2		1 Rakker	0,5	2	2	1	2
*41	Zero	7,0	1	1		1 Fie	2,0	2	1	1	3
*42	Woppy	13,0	1	2		1 Jimmy 2	2,0	1	2	1	11
*43	Wiske	16,0	2	1		1 Igor	13,0	1	1	17	2
*45	Tito	1,0	1	1		1 Leo	17,0	1	1	1	3
*46	Foempy	15,0	1	1		19 Spucky	12,0	1	1	1	3
*47	Lucky	14,0	1	1		1 Netteke	14,0	1	1	1	3
*49	Toby	13,0	1	1		1 Dunga	11,0	2	1	1	4
*51	Minneke	15,0	2	1		1 Napoleon	15,0	1	1	1	2
*52	Noa	0,5	1	2		1 Bonnie	0,5	2	2	1	2
*53	Bonnie	8,0	2	1		1 Clyde	8,0	1	1	1	14
*54	Malibu	4,0	2	1		1 Martini	4,0	2	1	1	5
*55	Max	12,0	1	1		1 Pinky	12,0	1	1	1	8
*56	Samm 1	10,0	1	1		1 Java 5	5,0	2	1	1	3
*58	Totti	1,0	1	1		1 Snorrie	1,0	1	1	1	2
*59	Lukaku	2,0	1	1		1 Dolly	2,0	2	1	1	4
*60	Elli	1,0	2	1		1 Emilie	2,0	2	1	1	4
*61	Kruimel	8,0	1	1		1 Floffy	5,0	2	1	1	3
*62	Mousche	2,0	2	1		1 Zus	13,0	2	1	1	2
*64	Jerommeke	4,0	1	1		1 Poes	6,0	2	1	1	2

Jaen samen	Rastie	Acuut overlijden of proce	Zichtbare of klondbale wanden	Overleden randen huis af bij alernacht	Ruthmoele	Kat aanwezig tijdens overlijden	Afscheid mogelijk	Ja na verja eraag) hoe nam de kat afscheid	Teegenmoen anrust: heen-er- weer lopen / soeken	Teegenmoen anrust: Meer af hider slaunen
14	17	14	15	16	17	18	19	20	21	22
2	3	4	2	2	1	2	2		2	2
2	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1
5	1	3	3	2	1	2	2		1	1
4	3	2	2	2	1	2	1	1	2	2
3	2	1	2	2	2	2	2		1	2
4	1	4	2	2	1	2	1	1	2	2
3	1	4	2	2	1	2	1	1	2	1
5	3	3	2	2	1	2	1	3	2	1
5	3	2	2	2	1	2	2		2	2
5	1	4	2	1	1	1	2		1	2
3	2	2	1	2	1	3	1	2	2	2
2	3	1	1	1	2	3	2		1	1
3	2	1	2	2	1	2	2		2	2
5	1	1	2	3	3	2	2		2	2
2	2	1	1	1	2	2	2		1	2
5	1	2	2	2	1	2	2		2	1
4	1	3	2	2	1	2	2		1	2
4	2	2	2	2	1	2	2		2	2
3	3	4	2	2	1	2	2		2	2
2	3	4	2	2	1	2	2		2	2
3	2	2	2	2	1	2	2		2	1
2	2	1	3	3	2	2	2		1	2
5	2	2	2	2	1	2	2		1	2
3	1	1	1	1	2	2	2		1	1
3	3	1	1	3	2	2	2		1	1
5	2	4	2	1	1	2	1	3	2	1
2	1	1	1	1	2	2	2		1	2
3	4	1	3	3	2	2	2		2	2
4	1	2	2	2	1	2	2		3	2
2	3	1	1	3	2	2	2		2	2
3	1	4	2	2	1	2	2		2	2
2	3	2	2	2	1	2	2		2	2
2	3	2	2	2	1	2	2		2	2
2	2	1	3	1	2	1	2		1	1
5	1	1	2	1	2	1	2		1	1
2	3	1	3	3	2	2	2		2	2
5	1	1	2	2	1	2	2		1	2
3	1	1	3	3	2	2	2		2	2
1	1	1	2	2	1	2	2		1	1
2	2	1	2	1	2	2	2		1	2
2	4	4	2	2	1	2	2		3	2
1	1	4	2	2	1	2	2		1	2
2	1	1	1	1	2	2	2		2	2
4	1	4	2	2	2	2	2		1	2
1	1	1	2	1	3	1	2		1	3
3	4	3	2	2	1	3	2		1	2
1	1	1	2	3	2	2	2		1	2
2	3	1	1	2	2	2	1	2	1	2
2	2	1	2	3	2	2	2		1	1
5	3	4	2	2	1	2	2		3	2
2	3	1	3	3	2	2	2		1	2
5	2	4	2	2	1	2	2		2	2
5	1	1	2	1	2	1	2		1	2
5	2	1	2	2	1	2	2		1	1
5	2	4	2	2	1	2	2		1	3
1	1	1	2	2	1	2	2		1	1
4	2	1	3	1	2	3	2		1	2
3	1	1	2	2	1	2	2		1	1
5	2	4	2	1	1	2	2		3	2
3	2	1	2	1	2	2	2		2	2
2	1	1	2	1	2	2	2		3	1
2	1	1	2	1	2	2	2		1	2
2	3	2	2	2	1	2	2		2	2
3	3	1	3	3	2	3	2		2	2
2	2	1	2	3	2	2	2		1	2
3	1	1	1	1	2	2	2		1	2

Bijlage 8.5: Companion Animal Response to Loss of an Animal Companion

Eetgedrag

(Anders dan normaal)

Hond

- Meer	(5%)
- Minder	(36%)
- Eet sneller	(2%)
- Eet niet	(11%)
- Geen veranderingen	(46%)

Duur van het merendeel van deze gedragingen:

- Tussen 1 week en 6 maanden, zonder duidelijk patroon.

Kat

- Meer	(11%)
- Minder	(46%)
- Eet sneller	(2%)
- Eet niet	(8%)
- Geen veranderingen	(33%)

Duur:

- Meer: 1 maand of minder
- Minder:
 - Minder dan 1 week
 - 1 Week tot 6 maanden
 - 6 Maanden en meer
 - Terug naar normaal eetgedrag in 2 - 4 weken (35%)
- Eet niet (11%)
 - Uitgehongerd en geëuthanaseerd (2 katten)
 - Terug naar normaal eetgedrag in 1 - 2 weken

Slapen

(Anders dan normaal)

Hond

- Meer	(39%)
- Minder	(6%)
- Mijdt normale slaapplekjes	(12%)
- Geen veranderingen	(42%)

Duur van het merendeel van deze gedragingen:

- Tussen 1 week en 6 maanden.

Kat

- Meer	(29%)
- Minder	(16%)
- Mijdt normale slaapplekjes	(16%)
- Geen veranderingen	(39%)

Duur: Identiek aan de honden

Vocalisatie

(Anders dan normaal)

Hond

- Meer	(29%)
- Luider	1 hond
- 's Nachts blaffen	3 honden
- Minder	(34%)
- Geen veranderingen	(36%)

Duur:

- Meer en minder:
 - 1 tot 6 maanden (ca. 50%)
- Meer:
 - 6 maanden en langer (29%)

Kat

- Meer	(50%)
- Luider	(3%)
- Minder	(20%)
- Geen veranderingen	(27%)

Duur:

- Meer:
 - 2 weken - 6 maanden of meer
- Minder:
 - Binnen 2 weken (25%)
 - 2 weken - minder dan 6 maanden (50%)
 - 6 maanden en meer (25%)

Zelfvertrouwen

(Anders dan normaal)

Hond

- Meer	(10%)
- Minder	(36%)
- Dominant	(7%)
- Onderdanig	(8%)
- Geen veranderingen	(41%)

Duur:

- Meer: 6 maanden en meer	(50%)
- Minder: binnen 6 maanden	(81%)

Kat

- Meer	(7%)
- Minder	(23%)
- Dominant	(7%)
- Onderdanig	(8%)
- Geen veranderingen	(55%)

Duur: Identiek aan de honden

Vragen om aandacht

(Anders dan normaal)

*Meeste verschil tussen kat en hond***Hond**

- Meer	(34%)
- Minder	(12%)
- Klevend	(24%)
- Vermijden contact verzorger	(4%)
- Geen veranderingen	(26%)

Duur:

- Meer:	
- 1 maand tot 6 maanden	(79%)
- 6 maanden en langer	(36%)

Kat

- Meer	(38%)
- Minder	(8%)
- Klevend	(20%)
- Vermijden contact verzorger	(10%)
- Geen veranderingen	(23%)

Duur: Identiek aan de honden

Territorium response

(Anders dan normaal)

*Bezoeken favoriete plekjes overledene***Hond**

- Bezoeken favoriete plekjes overledene	(27%)
- Vermijden favoriete plekjes overledene	(10%)
- Hogere plekjes zoeken	(4%)
- Verstoppen / schuilen	(19%)
- Geen veranderingen	(40%)

Duur:

- 2 weken tot 6 maanden	
- Bezoeken van de favoriete plekjes	
- 6 maanden en langer	

Kat

- Bezoeken favoriete plekjes overledene	(41%)
- Vermijden favoriete plekjes overledene	(13%)
- Hogere plekjes zoeken	(2%)
- Verstoppen / schuilen	(13%)
- Geen veranderingen	(31%)

Duur:

- 2 weken tot 6 maanden

Aantal waargenomen veranderingen**Hond**

- 3 of minder	(33%)
- 4 - 6	(40%)
- 7 of meer	(26%)

Kat

- 3 of minder	(34%)
- 4 - 6	(34%)
- 7 of meer	(31%)

Warrel en Pieper - 2017

